

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Koolivägivalla kajastamine Eesti pressis

Bakalaureusetöö

Autor: Liliana Vasilieva
Juhendaja: Dr. Valeria Jakobson

Tartu
2006

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Probleemi teoreetiline taust	5
1.1 Vägivalla ja koolivägivalla mõistete definitsioon	5
1.2 Lapse vägivalla teema uurimise ajalugu	7
1.3 Vägivald ja meedia: õiguslik aspekt	9
1.3.1 Rahvusvahelised raamdokumentid	9
1.3.2 Eesti Vabariigi seadusandlus	10
1.3.3 Ajakirjandusliku ühenduse eneseregulatsioon	11
1.4 Sotsiaalne taust	11
1.5 Uuringud vägivalla teema kajastamisest meedias	13
2. Uurimisküsimused	19
3. Meetod	20
3.1 Kontentanalüüs	20
3.2 Diskursuse analüüs	23
4. Tulemused	25
4.1 Kontentanalüüsi tulemused	25
4.2 Diskursuse analüüsi tulemused	38
4.2.1 Koolivägivalla põhjuste diskursused	38
4.2.2 Koolivägivalla ennetamise diskursused	45
4.2.3 Diskursus: takistused probleemi lahendamisel	48
4.2.4 Vägivalla ohvri diskursus	49
5. Järeldused ja diskussioon	51
Kokkuvõte	54
Summary	55
Kasutatud kirjandus	56
Kasutatud allikad	59
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	62
Lisa 2. Tabelid	64

Sissejuhatus

Lapsed on kõige kaitsetum ja nõrgem sotsiaalne grupp. Täiskasvanute süül satuvad lapsed looduskatastroofide ja sõjategevuse piirkondadesse ning on füüsilise, seksuaalse ja emotsionaalse vägivalla ohvrid.

Eestis pöördus ainuüksi 1999. aastal perekonnaprobleemide tõttu Tartu Laste Tugikeskusesse umbes 80 inimest. Juba 2003. aastaks oli see arv suurenenud 144 inimeseni. Keskusesse pöördunutest tuli füüsilise vägivalla tõttu 19%, emotsionaalse vägivalla tõttu 19%, majanduslike probleemide tõttu 3%, probleemsete peresuhete tõttu 59%. Statistika andmetel pöörduvad lapsed vanuses 7-18 aastat keskuse poole sageli omal algatusel.

Lisaks sellele kinnitavad uuringud, et laste suhtes tarvitatakse vägivalda mitte ainult kodus, vaid ka koolis. Näiteks 2002. aastal pöördus Tallinna Laste Tugikeskusesse selle probleemiga 35 inimest, kuid juba aasta pärast oli see arv tõusnud 81 inimeseni. Viimastel aastatel pöörduti ka Tartu Laste Tugikeskusesse tihti kooliprobleemidega. 2003. aastal keskusesse pöördunud 379 lapsest 20% vajasis abi ja nõuannet, kuidas ennast koolivägivalla eest kaista.

Statistika näitab, et koolivägivald Eestis ei vähene ning et see probleem on ühiskonnas tähtsal kohal. Vastavalt sellele on ka probleemi kajastamine väga aktuaalne. Seetõttu ongi valitud uurimistöö teemaks *Koolivägivalla kajastamine Eesti pressis*.

Uurimistöö objektiks valisin Eestis ilmuvad vene- ja eestikeelsed päevalehed: Vesti dnja, Molodjož Estonii, Eesti Päevaleht, SL Õhtuleht.

Uurimistöö eesmärgiks on selgitada, kui tihti ja kuidas koolivägivalla probleemi Eesti päevalehtedes kajastatakse.

Uurimistöö koostamise käigus pöörasin peatähelepanu viisile, kuidas koolivägivalla probleemist Eesti ajakirjanduses kirjutatakse.

Antud bakalaureusetöök meetoditeks valisin kontentanalüüsi ja diskursuse analüüsi.

Uurimismaterjalideks on selle probleemiga seotud Eestis ja välismaal teostatud uuringud, statistilised andmed, konventsioonid ja seadused laste õigustest, internetiallikad, eesti- ja venekeelsed päevalehed (SL Õhtuleht, Päevaleht, Вести, Молодежь Эстонии).

Bakalaureusetöö koosneb järgmistest osadest:

- 1) Teoreetiline osa, milles on toodud välja vägivalla ja koolivägivalla mõistete definitsioon, koolivägivalla liigid, lastevägivalla teema uurimise ajalugu, meedia ja vägivalla õiguse aspekt, sotsiaalne taust ja uuringud vägivalla teema kajastamisest meedias.
- 2) Teises osas on püstitatud uurimisküsimused, millele tuuakse vastused järgmistes osades.
- 3) Metoodiline osa, kus on kirjeldatud kontentanalüüsi ja diskursuse analüüsi meetodeid, mida kasutatakse ajalehtede materjali analüüsimiseks ja töötlemiseks, tuuakse välja võttesõnad, mille järgi ajalehtede artiklid olid sorteeritud, ning samuti kategooriad.
- 4) Tulemuste kirjeldus, kus kirjeldatakse koolivägivalla probleemi kajastamise tihedust ja artiklite järjestust, artiklite žanreid, artiklite autoreid, ohvrit, infoallikaid, probleemi võimalikke lahendusi ja uurimisprobleemi kajastamise erinevusi. Samuti kirjeldatakse diskursuse analüüsi tulemusi: koolivägivalla põhjused, koolivägivalla ennetamine, takistused probleemi lahendamisel ja vägivalla ohvri diskursus. Samuti kirjeldatakse, kuidas erineb probleemi kajastamine eestikeelses ja venekeelses ajakirjanduses.
- 5) Järeldused ja arutelu. Siin tuuakse vastuseid uurimisküsimustele ning arutletakse koolivägivalla probleemi kajastamise üle meedias.
- 6) Kokkuvõte

1. Probleemi teoreetiline taust

1.1 Vägivalla ja koolivägivalla mõistete definitsioon

Käesoleva uurimistöö alguses tuleb defineerida vägivalla mõiste, kuna tegemist on keerulise ja mitmekülgse fenomeniga. Vägivald on erinevate teaduste – filosoofia, ajalugu, sotsioloogia, õigus, psühholoogia jne – uurimisobjektiks.

Tuntud vene filosoof A. A. Gusejnov annab oma artiklis „Vägivalla mõiste“ järgmise vägivalla definitsiooni: „Vägivald, nagu tuleneb sõna etümoloogiast, on jõu tarvitamine, jõule toetus, jõuga tegutsemine. Vägivald saab eksisteerida vaid inimeste omavahelistes suhetes, kuna nemad on vaba tahte kandjad, selles mõttes on ta ühiskondlik suhtumine. Vägivalla tunnuseks on alati mingisuguse kokkuleppe, normi, reegli rikkumine, kommunikatsiooni üldtunnustatud raamest väljumine.“

(<http://www.tula.net/tgpu/Bschool/Rights/rights2.htm>)

Ka lapse väärkohtlemine on vägivald. Ruth Soonets kirjutab, et lapse väärkohtlemine (ingl. k. *child abuse*) on eesti ühiskonnas uus mõiste. Kuigi lastearstid, psühholoogid ja teised lastega tegelevad spetsialistid kohtasid väärkoheldud lapsi oma igapäevatoos varemgi, siis enne Eesti taasiseseisvumist laste väärkohtlemisest, selle vormidest ja põhjustest avalikult ei räägitud. Seoses muutustega Eesti ühiskonnas ja Eesti ühinemisega ÜRO Lapse õiguste konventsiooniga on hakatud tähelepanu pöörama ka laste õigustele ja vabadustele ning juhtumitele, kus neid õigusi on rikutud (Ruth Soonets 1997).

Laste julm või ebavääritu kohtlemine ning nende huvide eiramine võivad esineda erinevas vormis, tagajärjeks on aga alati lapse tervise, arengu ja sotsialiseerumise tõsised häired, tihtipeale ka lapse elu ohtu seadmine või äärmisel juhul surm.

T. J. Safonova ja E. I. Tsõmbal (<http://www.tula.net/tgpu/Bschool/Rights/rights3.htm>) eristavad oma artiklis “Laste julm kohtlemine ja selle tagajärjed” neli erinevat vägivalla tüüpi:

- füüsiline vägivald

- seksuaalne vägivald ehk võrgutamine
- psüühiline (emotsionaalne) vägivald
- lapse huvide ja vajaduste eiramine

Füüsiline vägivald – vanemate või neid asendavate inimeste, kasvatajate või kolmandate isikute poolt lapse tervisele kahjulike, tema arengut häirivate ning eluohtlike füüsiliste traumade, kehaliste vigastuste tekitamine. Füüsilise vägivalla tunnuseid omavad ka lapse kaasamine narkootiliste ja alkoholsete ainete pruukimisse, talle uimastavate ainete andmine, samuti katse last kägistada või uputada. Füüsilist vägivalda saadavad peaaegu alati verbaalsed solvangud ja sellega kaasneb lapse psüühiline trauma.

Seksuaalne vägivald ehk võrgutamine – lapse (poisi või tüdruku) kasutamine täiskasvanu või teise lapse poolt oma seksuaalsete vajaduste rahuldamise või kasu saamise eesmärgil.

Psüühiline (emotsionaalne) vägivald – alalised või perioodiliselt korduvad lapse verbaalsed solvamised, ähvardused, mis tulevad vanemate, hooldajate, õpetajate, kasvatajate poolt. Tema inimväärikuse halvustamine, süüdistamine asjaoludes, kus tema süüd pole, sallimatuse, lapsele suunatud vaenulikkuse demonstreerimine.

Lapse huvide ja vajaduste eiramine – lapse põhiliste vajaduste nagu söök, riietus, elukoht, haridus, meditsiiniabi jne eiramine, lapse vanemate või neid asendavate isikute poolt vajaliku toetuse puudumine.

Kuna antud bakalaureusetöö teemaks on „Koolivägivalla kajastamine Eesti pressis“, tuleb selgeks teha, milles seisneb koolivägivald. Psühholoog Lemme Haldre annab järgneva koolivägivalla mõiste definitsiooni: **koolivägivald** on laste väärkohtlemise liik, kus esineb jõu kasutamine õpilaste või õpilaste ja õpetajate vahel. Koolivägivalda jagatakse emotsioonalseks ja füüsiliseks.

Emotsionaalne vägivald on tegu kaasõpilase või õpetaja suhtes, mis on suunatud ohvri psüühilise heaolu alandamisele.

Emotsionaalne vägivald paneb ohvri alavääristuste ja enesehinnangu alandamise kaudu emotsionaalsesse pingeseisundisse. Emotsionaalse vägivalda liikideks on:

- kaasõpilaste või õpetaja narrimine, kiusamine, halvamaiguliste hüüdnimedega panek;
- tõrjumine, isolatsiooni asetamine, ohvriga suhtlemisest keeldumine. Vägivallaohvrit ei võeta ühistegevustesse, ei soovita pinginaabriks ega kutsuta sünnipäevale.

Füüsilise vägivalda all mõeldakse õpilase või õpetaja suhtes füüsilise jõu kasutamist, mille käigus võidakse tekitada kehavigastusi.

Füüsilise vägivalda näiteks on peksmine, löömine, asjade lõhkumine, asjade äravõtmine. Väga sageli esinevad emotsionaalne ja füüsiline vägivald koos. (Haldre 1997).

Õpilaste omavaheline kiusamine võib kesta kaua, tekitades ohvrile pikaajalisi traumeerivaid tagajärgi. Kui füüsilistest traumadest ja vigastustest saab teatud aja pärast terveks, siis hingehaavade paranemine võtab palju rohkem aega ja jõupingutusi. Kõige kohutavam tagajärg on see, kui inimesele jääb psüühiline trauma elu lõpuni.

1.2. Lapse vägivalda teema uurimise ajalugu

Kui laste väärkohtlemise probleem on Eesti ühiskonnas uus nähtus, siis Läänes on sellest probleemist avalikult räägitud juba üleelmisel sajandil.

„Laste vastu suunatud vägivalda teema tekkis XIX sajandil industrialiseerumise protsessi käigus,“ kirjutab sotsiaalteaduste kandidaat, Peterburi Riikliku Ülikooli dotsent T. V. Šipunova. „Tol ajal olid vanemad lapsed määratud perele elatist teenima. Vastuseks lastele suunatud vägivaldale loodi progressiivses ühiskonnakihis erinevaid liite ja seltsi: 1871. aastal Laste julma kohtlemise ennetusselts New-Yorgis; 1898. aastal Kaitseelts laste ära kasutamise ja julma kohtlemise vastu Saksamaal, mis hiljem reorganiseeriti Saksamaa Lastekaitseeltsiks; 1899. aastal Suurbritannia kuninganna Victoria eestvõtmisel loodud Laste julma kohtlemise ennetamise rahvuselts. XX sajandi alguses avaldas viimane selts järgmised andmed: leiti 428 000 last, kelle kallal

oli tarvitatud vägivalda, neist 61 000 haavadega, verevalumitega, põletusvaavadega, mida tekitati lastele labidatega, piitsadega, nahkrihmadega, keeva veega, 11 000 vägistatud last ning 18 000 julma kohtlemise tagajärjel hukkunud last. Need esimesed statistilised andmed määrasid pikaks ajaks ette laste vastu suunatud vägivalda tarvitamise teemaga seotud sotsioloogiliste uuringute suunad: mõrvajuhtumid, vägistamised, peksmised ning muu füüsiliste kahjude tekitamine.“ (<http://www.narcom.ru/parents/parents/33.html>).

XX sajandi teisest poolest alates tekivad antud nähtuse uued uurimisvõtted. Nii on Henry Kempe aastal 1961 välja pakkunud „löödud laste sündroomi“ kontseptsiooni, kus ta kirjeldas lastevägivalla pediaatrilisi, psühhiaatrilisi ja õiguslikke aspekte.

Isegi küsimuse ajaloo nii lühike ülevaade näitab, et lapse julma kohtlemise mõiste sisu sõltub õiguslikust ja moraalsest vaatenurgast, nagu ka muutuvatest sotsio-kultuurilistest ja erialastest lähenemistest ning tingimustest. Tänapäeval tsiviliseeritud maailmas väljakujunenud antud mõistesse lähenemisi üldistades võib öelda, et laste julm kohtlemine toimub, kui lastele tekitatakse kahju solvangutega, ebaausa karistamisega, peksmisega, üleliigsete nõudmistega või millegi keelustamisega, tuues põhjenduseks „armastuse lapse vastu“.

Peamiseks dokumendiks, mis kinnitab laste õigusi rahvusvahelisel tasandil, on tänapäeval ÜRO Lapse õiguste konventsioon.

Lapse õiguste konventsioon on esimene juriidiliselt siduv rahvusvaheline vahend hõlmamaks inimõiguste täit ulatust – nii tsiviilõigusi, poliitilisi õigusi kui ka majandus-, sotsiaal- ja kultuurilisi õigusi. See kujutab endast mittevaidlustatavaid standardeid ja kohustusi, mille poole kõik valitsused peavad pürgima, et võimaldada lastele üle maailma elementaarseid inimõigusi (<http://www.unicef.org/crc/crc.htm>).

Lapse õiguste konventsioon võeti ÜRO Peaassamblees ühehäälselt vastu 20. novembril 1989 ja see jõustus ning sai liitunud riikidele juriidiliselt siduvaks 1990. aasta septembris. 1993. aasta Viini Inimõiguste Kongress määras üldkehtivaks Lapse õiguste konventsiooni ratifitseerimise tähtajaks 1995. aasta lõpu. Selle aasta viimaseks päevaks oli konventsiooni ratifitseerinud 185 riiki, mis tegi sellest kõige laialdasemalt ja kiiremini sõlmitud inimõiguste lepingu maailmas.

Konventsiooni on ratifitseerinud rohkem riike kui ühtegi teist inimõiguste lepingut ajaloos – 2003. aasta novembri seisuga oli konventsiooniga liitunud 192 riiki. Olemasolevatest riikidest ei ole konventsiooni ratifitseerinud vaid Somaalia ja Ameerika Ühendriigid. Lapse õiguste konventsioon on rahvusvaheline leping, mis määrab kuni 18-aastaste isikute inimõigused. Põhieesmärgiks on tagada kõigis konventsiooniga liitunud riikides diskrimineerimiseta kõigile lastele võrdselt spetsiaalsed kaitse- ja abimeetmed; lapsed peavad omama ligipääsu sellistele teenustele nagu haridus ja tervishoid; lapsed peavad saama arendada oma loomumadusi, oskusi ja talenti täispotentsiaalini; võimalus kasvada üles õnnelikus, armastavas ja mõistvas keskkonnas; õigus olla oma õigustest informeeritud ning osaleda aktiivselt enda õiguste teostamises.

Ka Eesti Vabariik on 1991. aastal vastu võetud Lapse õiguste konventsiooni. 1994. aastal asutati UNICEF Eesti Rahvuskomitee (<http://www.unicef.ee/sisu/eesti/eeajalugu.php>).

1.3. Vägivald ja meedia: õiguslik aspekt

1.3.1. Rahvusvahelised raamdokumendid

Vastavalt Lapse õiguste konventsioonile tunnustavad konventsiooniga ühinenud riigid massiteabevahendite tähtsat funktsiooni ja tagavad lapse juurdepääsu mitmekülgele riiklikule ja rahvusvahelisele informatsioonile ja materjalidele, eriti neile, mille eesmärk on lapse sotsiaalse, vaimse ja kõlbelise heaolu ning füüsilise ja vaimse tervise areng (lg. 17, Lapse õiguste konventsioon).

Samuti määrab konventsioon kooli- ja seksuaalse vägivalla lubamatuse artiklites 28.2 ja 34: „Konventsiooniga ühinenud riigid rakendavad kõiki vajalikke abinõusid, et distsipliin koolis vastaks lapse inimväärikusele ja oleks kooskõlas käesoleva konventsiooniga“ (lg. 28.2).

Konventsiooniga ühinenud riigid kohustuvad kaitsma last igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest. Selleks võtavad konventsiooniga ühinenud riigid tarvitusele vastavaid riiklikke, kahe- ja mitmepoolsed abinõusid vältimaks:

- a) lapse ahvatlemist või sundimist osalema ükskõik millises ebaseaduslikus seksuaaltegevuses;
- b) lapse kasutamist prostituudina või mõnel muul ebaseaduslikul seksuaalsel eesmärgil;
- c) laste kasutamist pornograafilistes etendustes ja materjalides (lg. 34)“ (Lapse õiguste konventsioon).

1.3.2 Eesti Vabariigi seadusandlus

Lastevastase vägivalla probleemi reguleeritakse kolme seadusega: Põhiseadus, Lastekaitse seadus ja Perekonnaseadus. Põhiseadus määrab õiguse elule (§16), piinamise ja julma või väärikut alandava kohtlemise ning karistamise lubamatuse (§18), õiguse vabadusele ja isikupuutumatusel (§20) (Eesti Vabariigi Põhiseadus 1999).

Lastekaitse seadus määrab, et laps ei või olla kehalise ega vaimse ekspluateerimise objektiks (§14.2), lubamatu on lapse alavääristamine, hirmutamine või karistamine viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist (§31.1) (Eesti Vabariigi Lastekaitse seadus 1992).

Eestis kehtib samuti Perekonnaseadus, mis on vastu võetud 12.12.1994 ja jõustunud 01.01.1995. Perekonnaseaduses räägitakse, et vanema õigused võetakse ära, kui vanem kuritarvitab vanema õigusi, kohtleb last julmalt või avaldab muul viisil lapsele kahjulikku mõju (§ 53, § 54. Perekonnaseadus 1994).

Probleem on selles, et mitte üheski seaduses ei ole konkreetselt vägivalla ametlikku mõistet ja ei ole määratletud lapse väärkohtlemise piire. Seega võib vägivalla mõiste tõlgendamine/interpreteerimine olla milline tahes.

Ringhäälinguseadus

Ringhäälinguseadus määrab, et Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni saated ja programmid peavad erinevate rahvastikurühmade moraalseid, poliitilisi ja usulisi veendumusi arvestades mõjutama kõiki austama inimväärikust ja järgima seadusi (§ 26.2. Ringhäälinguseadus 1994).

1.3.3. Ajakirjandusliku ühenduse eneseregulatsioon

Eesti ajakirjanduseetika koodeks määrab kindlaks ka lapse õigused ning samuti aspektid, mis on seotud laste kajastamisega meedias. Koodeksis kirjutatakse, et ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi (§3.2), last tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul (§3.6), konflikti sisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled (§4.2), ei sobi rõhutada rahvust, rassi, religioosset või poliitilist kuuluvust ega sugu, kui sellel pole uudisväärtust (§4.3), andmeid ja arvamusi konkreetsete inimeste tervisliku (nii vaimse kui füüsilise) seisundi kohta ei avaldata (§4.6). (Eesti ajakirjanduseetika koodeks)

Kuigi tänapäeval kajastatakse lapsi ja lastevastase vägivalla õiguslikke aspekte massimeedias, ei ole meedial vägivalla teema käsitlemisel konkreetseid eetilisi ja juriidilisi piiranguid.

1.4 Sotsiaalne taust

Statistika näitab, et koolivägivalla sagedus pole viimaste aastate jooksul vähenenud. Näiteks 2002. aastal pöördus Tallina Laste Tugikeskusesse selle probleemiga 35 inimest. 2003. aastal oli see number suurenenud 81 inimeseni.

Ka Tartu Laste Tugikeskus puutub antud probleemiga pidevalt kokku. 2003. aastal keskusesse pöördunud 379st inimesest 20% vajasis abi ja nõuannet, kuidas ennast koolivägivalla eest kaista.

Mõned räägivad, et koolivägivald on alati olemas olnud, teised ütlevad, et tänapäeval on laste käitumine agressiivsemaks muutunud. Tartu Laste Tugikeskuse juhataja

lastearst Ruth Soonets ütles koolivägivalla probleemi kohta järgmist: „Arvan, et üks põhjustest, miks kool ei ole suuteline vägivalla vastu efektiivselt võitlema peitub selles, et õpetajal puudub homse päeva suhtes kindlustunne. Ta saab väga vähe palka, ta on ebakindel, sellepärast et ta ei tea, kas ta on veel homme õpetaja või valitakse keegi teine. Varem oli õpetaja südamlilik, oma aja pühendas ta eelkõige oma õpilastele, suhtus neisse lugupidamisega. See on jäänud tahaplaanile. Elu on teinud oma korrektiivid: töötus, väikene palk ja stress ühiskonnas. Olles ise õpetajana ebakindel, ei saa õpetaja aidata seda last, kes vajab nõu, abi“ (Intervjuu Ruth Soonetsiga).

Seoses sellega, et tänapäeval toimuvad antud probleemi üle avalikud arutelud, on mõned koolid hakanud ise erinevaid uuringuid teostama. Nii näiteks on Tartu Slaavi Gümnaasiumi uuringus selgunud, et nende koolis eksisteerib koolivägivald. Uuringutulemused näitasid, et kõige sagedamini satuvad lapsed vägivallaohvriks vahetundides, sellele järgneb kooliväline aeg ning koolitunnid. Kõige sagedamini toimuvateks vägivalla liikideks olid solvamised, togimised, ebameeldivad kommentaarid, naerualuseks tegemised. Peale selle kohtab ka füüsilist vägivalda. Näiteks 30% lastest vastasid, et neid on rusikaga löödud, mõned vastasid, et neid on ka jalaga tõugatud. Teistest sagedamini on koolilastele ülekohtu tegijateks nende klassikaaslased, poisid, vanemate klasside õpilased. Imestama paneb asjaolu, et ka tüdrukud muutuvad järjest agressiivsemaks.

Tartu Slaavi Gümnaasiumi direktor Sergei Teplov seletab koolivägivalla põhjuseid järgmiselt: „Et kool on sotsiaalne organism, on siin olemas ka vägivalla probleem. Sotsiaalse organismina võtab kool omaks kõik ühiskonnas toimuvad protsessid. Kui ühiskonnas eksisteerib vägivald, on ta järelikult olemas ka koolis. Probleem peitub ühiskonna suhtumises antud nähtusesse. Tänapäevases massimeedias avaldatakse vägivalda propageerivaid materjale. Lapsed aga võtavad kõik kiiresti omaks ning püüavad kõike katsetada teiste laste peal.“ (Intervjuust Sergei Teploviga).

2001. aastal Lastekaitse Liidu poolt põhikoolides läbi viidud koolivägivalla uuring näitas, et togimist või tõukamist kui füüsilise vägivalla kergemaid vorme olid kogenud 46,97% vastanutest. Narrimist või pilkamist olid kogenud 39,57%, asjade äravõtmist või peitmist 34,1% õpilastest. Umbes 16% põhikooli õpilastest on kogenud löömist ja peksmist (<http://www.sm.ee/esttxt/pages/goproweb0484>).

Tallinna Laste Tugikeskuse uuringu andmeil võtab 40% lastest kiusamisest osa. Kristi Kõivu uuring "Koolikiusamine" näitab, et 7% tavakooli õpilastest on regulaarselt kiusajad ning 8% ohvrid. Olenemata uuringuandmete erinevusest võib öelda, et koolivägivald ja -kiusamine on süvenev probleem.

Nii räägib statistika halastamatust reaalsusest – vägivallast, mida pannakse toime kooliseinte vahel, ning lastest kui antud vägivallatüübi ohvritest. Kahjuks kannatavad ohvrid pahatihti vaikides, mõttes toimunut ikka ja jälle läbi elades. Kui antud temaatikaga seotud uuringuid poleks tänapäeval keegi läbi viinud, poleks paljud õpetajad ja lapsevanemad võib-olla üldse teadlikud selle probleemi eksisteerimisest nende ringkonnas.

1.5 Uuringud vägivalla teema kajastamisest meedias

Koolivägivalla kajastamisest pressis on kirjutatud väga vähe. Mis puutub massimeedia uuringutega tegelevatesse inimestesse, siis suurema aktuaalsusega oli nende jaoks küsimus, mis mõju avaldab lastele vägivalla demonstreerimine massimeedias, eriti vägivalla näitamine televisioonis. Viimaste aastate tähtsamateks uurimistöödeks antud valdkonnas võib pidada järgnevaid: W. James Potter *The 11 myths of media violence (2003)*; Martin Barker and Julian Petley *Ill effects: the media/violence debate (2001)*, Gerard Jones *Killing monsters: why children need fantasy, super heroes and make-believe violence (2002)*; Douglas Gentile *Media violence and children: a complete guide for parents and professionals (2003)*; Douglas Gentile, ed. *Media violence and its effect on aggression: assessing the scientific evidence (2002)*; James D. Torr, ed. *Violence in the media (2001)*. Antud teemat puudutavate tööde põhjalik bibliograafia ning temaatiliste internetilehekülgede aadresside nimekiri asub aadressil <http://www.ncccev.org/violence/media.html>.

Eestis on selle teema uurimisega tegelenud Kristi Kõiv ja Lemme Haldre. Lemme Haldre kirjutab, et meie ühiskonnas on saanud tavaliseks vägivalla kujutamine massimeedias. Mõrvad, tulistamine ja igat liiki füüsiline vägivald on kino- ja TV-ekraanil igapäevane nähtus. Seda kohtab nii täisealistele kui ka lastele mõeldud saadetes. Televisiooniekraanil nähtut katsetatakse ja elatakse välja agressiivsete tegudena kaasõpilaste suhtes. Nii jääbki lastele arusaamatuks, miks see, mis on lubatud täiskasvanute maailmas, on taunitav koolikeskkonnas. Nähtu kahjulik mõju on suurem just noorematele lastele, kellel toimuvast arusaamine ja selle lahtimõtestamine on east tingituna veel ebaküps (Haldre 1997).

Kristi Kõiv uuris vägivallaga seotud sündmusi massimeedias. Vägivaldseid sündmusi meedias uuriti mitmest allikast – film, multifilm, reklaam, raamat, ajaleht ja ajakiri. Oma töö käigus jõudis ta järelduseni, et „vägivallaga seotud lugu ajalehest polnud aga õpilaste arvates seotud vägivallaaktidega üldiselt. <...>. Vägivald erinevates meediakanalites oli jätnud erineva iseloomuga jälje laste mällu – seoses filmis, raamatus, multifilmis ja ajakirjas kujutatud vägivallaga meenus õpilastele üldist laadi agressiivne käitumine, kusjuures multifilmides kujutatud vägivald oli oma iseloomult kõige rähgem ja jõhkram. Teistsugused tendetsid ilmnesisid seoses vägivalla

kujutamises ajalehtedes – lastele jäid meelde teatud konkreetsed vägivaldsed sündmused“ (Kristi Kõiv 2002:6).

Teiselt poolt tegeleb suur hulk välismaiseid, eriti anglo-ameerika päritolu uurijaid tänapäeval koolivägivalla teema kui nähtuse uurimisega, kontsentreerudes eelkõige seda põhjustavatele teguritele. Näiteks mainib Patricia Hill oma töös “Violence in Schools: What Can Parents Do?” seda, et koolivägivalla teema domineerib ameerika massimeedias, kuigi töö on suuremas osas pühendatud vägivalla fenomenile kui sellisele. Uurimistöö „Violence Affecting School Employees“ vaatleb, kui tihti satuvad koolivägivalla ohvriks õpetajad, selle vägivalla liike ning selle esinemist soodustavaid faktoreid. Antud uuringus räägitakse ka sellest, et just õpetajate suhtes toime pandud vägivallaaktid – nii füüsilist kui ka moraalset laadi – satuvad harva massimeedia huviorbiiti. (http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3673/is_200507/ai_n14686588).

Eestis on koolivägivalda kui eraldiseisvat nähtust uuritud minimaalselt. Näiteks rahvusvahelise uuringu "Vägivald laste vastu" üheks alateemaks oli koolivägivald, mille kohta Laura Lohk esitas ettekanne Genfis 1.-6. aprillil 2004. aastal. Sotsiaalministeeriumi 2004. aasta aruande andmed («**Võrdsed võimalused inimväärses elus**» (<http://www.sm.ee/esttxt/pages/goproweb0484>)) ning hilisemate ametlike andmete puudumine, samuti internetiotsingu tulemused, laste tugikeskuste, turvakodude jne spetsialistide küsitlustest saadud andmeist selgub, et peale Kristi Kõiva 2001. aasta uurimistööd ning laste tugikeskustesse abi saamiseks pöörduvate laste numbriandmeid pole hilisemat ning detailsemat uuringut siiani teostatud.

Palju rohkem erinevaid institutsioone tegeleb niinimetatud „preventiivse tegevusega“, mis on suunatud koolivägivalla vastu: erinevad mittetulundusühingud, politsei, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja teadusministeerium. Samas, kui me vaatame selliste „preventiivsete programmide“ raames pakutavat koolivägivalla mõiste definitsiooni, milleks on „oma klassi- või koolikaaslase norimine, mõnitamine; asjade äravõtmine, nende lõhkumine ja määrimine; eiramine ja lapse kohta laimujuttude levitamine; vägivallaga ähvardamine; peksmine; raha ja asjade “pommimine”“ (<http://www.kuriteoennetus.ee/13254#Mis%20on%20kooliv%C3%A4givald?>), siis on arusaadav, et selline definitsioon on väga kitsas - arvesse pole võetud ei

koolikontekstis ülisuurt tähtsust omavaid õpilaste ja õpetajate omavahelisi suhteid ega seksuaalset vägivalda, mis võib kooliruumides toime pandud olla, samuti mitte vägivalda, mis võib olla teostatud enesekontrolli mitte omava inimese poolt kooli territooriumil jne. Ei pane imestama, et statistika näitab, et tundmatu (see tähendab defineerimata ning uurimata) probleemi vastu võitlemise efektiivsus läheneb nullile. Vaadates eelmises peatükis esitatud andmeid (sotsiaalne taust), on koolivägivalla probleem Eestis üha aktuaalsemaks saamas.

Mis puudutab massimeediat ning koolivägivalda laiemas mõttes, siis üks meedia sotsiaalsetest ülesannetest võiks seisneda riigi ja ühiskonna poolt inimõiguste printsiipidest kinnipidamise jälgimises. Meedia võiks üldsuse tähelepanu pöörata inimõiguste rikkumise juhtumitele, inimeste vastu toime pandavatele vägivallaaktidele. Järelikult võiks meedia olla igasuguse vägivalla vastaseks võitlusvahendiks. Põhimõtteliselt võiks öelda, et lapsi puudutavate probleemide kajastamine meedias võib teatud määral nende olukorda mõjutada. „Meedia järjekindel tähelepanu on üks tõhusamatest garantiidest, et võetakse ette tõsisemaid pingutusi laste elu paremaks muutmiseks.“ (Meedia ja lapse õigused 1999)

Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsioon (RAF) töötas välja normid ja printsiibid, mis käsitlevad lapsi puudutavate probleemide kajastamist meedias, esmakordselt avaldati need printsiibid 1998. aastal Recifes Brasiilias. 2001. aastal võeti nad vastu Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsiooni kongressil Soulis. Antud normistikus kirjutatakse väga selgelt, et meediaorganisatsioonid peaksid suhtuma kõikidesse lapse õiguste rikkumistesse ning lapse turvalisuse, privaatsuse, julgeoleku, hariduse, tervise ja sotsiaalhoolekandega seotud küsimustesse, samuti lapse mistahes ekspluateerimisse kui olulistesse uurimis- ja avaliku diskussiooni teemadesse. Mistahes lapse elu või heaolu mõjutavas ajakirjanduslikus tegevuses peab alati võtma arvesse laste erilist haavatavust. Lastega seonduva kajastamisel teevad ajakirjanikud ja meediaorganisatsioonid kõik endast oleneva, et kinni pidada kõlbelse käitumise kõrgeimast normidest. Meedia ei peaks laste olukorda vaatlema ja kajastama kui sündmust vaid juhtima tähelepanu protsessidele, mis võivad viia või viivad nimetatud sündmusteni (Meedia ja lapse õigused 1999).

Kui olemasolevas kirjanduses tuleb juttu koolivägivalla kajastamisest massimeedias, siis vaadeldakse massimeediat kitsalt koolivägivalla vastu võitlemise mehhanismina,

ühiskonna informeerimise instrumendina ning vägivalla vastu suunatud reklaamkampaaniate läbiviimise võimaliku kohana. Sellises vormis oli koolivägivalla kajastamist mainitud rahvusvahelisel laste foorumil Tunisis 14.-16. aprillil 2005. aastal (Young people speak against violence at school, Childrens participation in the international colloquium “Towards a school of a dialogue and respect” http://www.unicef.org/voy/media/Chat_Tunis_International_Colloquium.pdf), samuti lastevägivalla vastu suunatud kampaanias BRAVO, mis toimus 2006. aasta aprillis Berliinis (<http://www.wall.de/en/company/news/article/news01161.asp>) jne.

Eestis on sellisteks lastevägivalla vastu suunatud kampaaniateks, kuhu on kaasatud ka meediaväljaanded, kampaaniad „Ära Löö Last” ja “Laps pole nukk”.

Siinkohal peab mainima Sloveenias teostatud uuringut, mis puudutas ka vägivalla teema kajastamise sagedust meedias (Dragan Petrovec 2003). Töö on tervikuna pühendatud vägivalla teema kajastamisele meedias ning puudutab füüsilise ja seksuaalse lastevägivalla teemat kui üht alateemaliiki. Antud uurimistöö autor teeb radikaalse järelduse, mis seisneb tsensuuri vajaduse tõestamises ning „*violent content*”i⁴ keelustamises massimeedias.

Antud teemal ei suutnud ma teisi Eestis teostatud uuringuid leida. Oma seminaritöös uurisin nii kooli- kui ka koduvägivalla probleemide kajastamist, mistõttu pean asjakohaseks esitada siin tööresultaatidest lühikese ülevaate.

Oma uurimistöös tõstatasin järgmised küsimused:

- 1) kooli- ja koduvägivalda puudutavate materjalide ilmumise tihedus Eesti ajakirjanduses,
- 2) kuidas kajastab ajakirjandus antud probleemi:
 - kelle seisukohalt antud probleemi kajastatakse?
 - milliseid allikaid kasutatakse?
 - milliseid lahendusi on välja pakutud?
- 3) kuidas erineb selle probleemi kajastamine eestikeelses ja venekeelses ajakirjanduses.

Uurimistöö (Vassilieva 2006) käigus sain püstitatud küsimustele järgmised vastused:

1) Ajavahemikus 2001. aasta märtsist kuni 2004. aasta detsembrini ilmus venekeelses ajakirjanduses 50 artiklit, mis käsitlesid kooli- ja perekonnavägivalla teemat, eestikeelsetes ajalehtedes (50 artiklit)– 2002. aasta augusti kuust. Antud temaatikaga artikleid leiab eestikeelses pressis kõige rohkem 2004. aastal (22 artiklit), venekeelsetes ajalehtedes – 2003. aastal (21). Seega pööras Eesti ajakirjandus selle probleemile tähelepanu just viimastel aastatel (2003-2004 aastal).

2) Probleemi kajastamisest on suuremas mahus huvitatud just ajakirjanikud ja meediaväljaanded ise. Eesti ajakirjandus kasutab vägivalla probleemi kajastamises peamiselt ainult teatud allikaid: ametnikud, spetsialistid-ekspertid, haridus- ja sotsiaalasutuste töötajad, politseinikud. Laps, kes on vägivallaga seotud, artiklites ei räägi. Eesti ajakirjandus kutsub esile kaastunde ohvri vastu. Ohvrit näidatakse enamasti kaitsetuna, hirmutatuna, abivajavana ning õnnetuna. Laste julma kohtlemise probleemi lahendamiseks pakutakse nii vene- kui ka eestikeelses ajakirjanduses välja konkreetseid teid. Samas toob venekeelne ajakirjandus välja mitte ainult sotsiaalseid, vaid ka hingelisi lahendusvõimalusi, eestikeelne ajakirjandus sealjuures pakub vaid sotsiaalseid lahendusi.

3) Eestikeelne ajakirjandus on eelkõige suunatud probleemist operatiivse informatsiooni andmisele, kuid venekeelne ajakirjandus on suunatud probleemi olemusse, seal süvenetakse ja analüüsitakse. Eestikeelse lugeja auditoorium tundlikum vägivalla probleemiks. Ajalehtedes mitu artikli autorina olid justiitsminister, justiitsministri nõunik, riigikogu liige. See tähendab, et auditooriumil olnud võimalusi ametnikutelt otse informatsiooni kättesaamises ilma vahendajata.

2. Uurimisküsimused

Teoreetilise ülevaate käigus ja seminaritöö tulemuste põhjal tekkis mitu küsimust, millele püüan bakalaureusetöös vastata:

1. Mil viisil kajastatakse koolivägivalla probleemi Eesti päevalehtedes?:
 - Kui tihti avaldatakse materjale, mis käsitlevad koolivägivalla probleemi?
 - Kuidas press kajastab antud probleemi?
 - Kes on valitud allikaks?
 - Kuidas erineb selle probleemi kajastamine eestikeelsetes ja venekeelsetes päevalehtedes?
2. Kuidas konstrueerivad koolivägivalla probleemi erinevad subjektid, kes on seotud probleemi lahendusega: ametnikud, spetsialistid-ekspertid, hariduse töötajad ja politseinikud?
3. Kuivõrd erineb koolivägivalla probleemi konstrueerimine eestikeelse ja venekeelse pressis?

3. Meetod

3.1. Kontentanalüüs

Eksisteerib palju erinevaid kontentanalüüsi mõiste definitsioone. Toome siin näiteks ühe, mis annab antud termini ehk kõige täpsema tähenduse.

Kontentanalüüs (ingl. content analysis, saks. Content-Analyse, pr. analyse du contenu) — teksti sisu analüüsi tehnika, mida kasutatakse selleks, et saada andmeid, järeldusi sotsiaalse reaalsuse olukorrast ja omadustest, mis muu hulgas tulenevad publikatsiooni teksti infoallikalt.

Kontentanalüüsi kasutamist igakülgse massimeedia informatsiooni uurimiseks peetakse eriti efektiivseks, kuna uurijate arvamusel saab avalikest allikatest kätte 80 - 90% olemasolevast informatsioonist sealjuures selle informatsiooni välja võtmise maksumus on võrdeliselt väike. Seetõttu publikatsioonide võtsid kontentanalüüsi kasutusele ajaloolased, sotsioloogid, psühholoogid (<http://www.ecro.ru/monitoring/analysis/index.phtml>).

Kontentanalüüsi tekstidena esinevad raamatud, raamatute peatükid, esseed, intervjuud, diskussioonid, ajalehtede-artiklite pealkirjad, ajaleheartiklid ise, ajaloolised dokumendid, päevikutes kirjutatu, ettekanded, reklaamtekstid jne.. Antud uurimistöös esinevad tekstidena ajaleheartiklid. Ei pealkirjad ega ka piltide allkirjad pole uurimistöös analüüsi alla võetud.

Üks kontentanalüüsi peamistest etappidest on kategooriate kokku panemine. On arusaadav, et selliste kategooriate kokkupanemise kvaliteedist sõltub paljuski analüüsi resultaate kvaliteet. Tekstide kontentanalüüsi, mille teostamises kasutatakse kategooriaid, nimetatakse kontseptuaalseks analüüsiks. Selle kasutamise valdkond on üpris lai. Selle abil lahendatakse kahte tüüpi ülesandeid:

1. Kui on olemas kaks ja rohkem tekste, mida tuleb omavahel võrrelda selgitamaks erinevate kategooriate koormust. Näiteks, ülesanne välja selgitada, mis osatähtsust omab üks teema erinevate ajalehtede jaoks.

2. Erinevate kategooriate koormuse dünaamilise muutuse jälgimise ülesanne.
(<http://www.vaal.ru/cont/content.php>)

Eesti päevalehtedes koolivägivalla probleemi kajastamise uurimiseks oli kasutusel kvantitatiivne ja kvalitatiivne kontentanalüüs, kuna väljavalitud probleemi uurimiseks sobib kõige paremini just see uurimismeetod. Kontentanalüüsi kasutasin selleks, et saada vastus esimese uurimistöös püstitatud küsimusele: kuidas, mismoodi kajastatakse koolivägivalla probleemi Eesti päevalehtedes?

Minu seminaritöös olid analüüsi all nii kooli- kui ka perekonnavägivalla probleemid tervikuna, ehk bakalaureuse töö kirjutamisel pidin juba läbi töötatud materjali uuesti üle vaatama, valides ainult neid artikleid, kus puudutati just koolivägivalla teemat. Selleks kasutasin järgmisi **võtmesõnu**:

Teemad	Venekeelsete ajalehtede jaoks	Eestikeelsete ajalehtede jaoks
<i>насилие в школе/ koolivägi vald</i>	школьное насилие школьное преступление конфликт в школе эмоциональное насилие физическое насилие насмешка отторжение изоляция избиение нанесение удара порча и отнятие вещей шлепок дернуть ущипнуть толкнуть запугивание обзывание	koolivägivald koolikuritegu tüli e. konflikt koolis emotsionaalne e. tundeline vägivald füüsiline vägivald irvitamine lahutamine, tõrjumine isolatsiooni asetamine peksmine löömine asjade äravõtmine ja lõhkumine laks tõmbama, sikutama näpistama, näpsama müksama, tonksama hirmutamine halvamaiguliste hüüdnimede

• поддразнивание • извод • стыдить	• panek • narrimine • kiusamine • häbistama, hurjutama

Materjal

Kontentanalüüsiks osutusid valituks kaks venekeelset ja kaks eestikeelset päevalehte. Et täiesti puhtaid ajalehetüüpe ei eksisteeri, olid võrdlusanalüüsiks võetud teineteise vormi ja materjali osas maksimaalselt sarnased ajalehed: „Vesti Dnja“ – „SL Õhtuleht“, „Molodjož Estonii“ – „Eesti Päevaleht“. Nende analüüsi teostasin kasutades ajalehtede trükiversiooni. Võtmesõnade abil tekstide väljavalimise resultaadin selgus, et sajast artiklist, mis olid pöördjärjekorras valitud, alustades 2004. aasta detsembrist, 57 lugu puudutasid koolivägivalla probleemi. Tõepäraste resultaatide saamiseks analüüsimiseks kasutasin kõik 57 artiklit.

Kategooriad

Peale võtmesõnade abil tekstide väljavalimist toimus artiklite analüüs koostatud kodeeritavast instruksioonist lähtuvalt. (vt. Lisa 1). Antud päevalehtede analüüsiks kasutasin nii formaalseid kui ka kvalitatiivseid kategooriaid. Kontentanalüüsi formaalsete kategooriatena eristatakse:

1. Väljaanne („SL Õhtuleht“, „Eesti Päevaleht“, „Molodjož Estonii“, „Vesti Dnja“).
2. Asukoht. Antud kategoorias pean asukoha all silmas artikli asukohta ajalehes (tiitellehe ülemine osa koos illustratsiooni(de)ga, tiitelleht (eelkuulutuste veerg), eraldi rubriik sisemistel lehekülgedel, sisemisel veerul (rubriigis „kommentaariid“ või teistes), uudiste rubriigis sisemisel veerul jne.). Sel moel selgub artikli tähtsus, aktuaalsus ning sensatsioonilisus. Just sõna „sensatsioon“ viitab iseenesest etümoloogiliselt tundelisuse mõistele. Sensatsiooniline kuulutus on selline kuulutus, mis, andes edasi teatud uue informatsiooni osa, samaaegselt avaldab mõju ka meie tunnetele. Samas on tundelise mõju tugevus niivõrd kõrge, et see võib intellektuaal-sisuka informatsiooni varju jätta. Sellele tuginevad reklaami tegemise põhimõtted,

kus teada olevat asja esitatakse sellisel kujul, et see tundub olevat tundmatu, võõras. Sellistel juhtudel saavutab vorm võidu sisu üle. (Galperin 1974:31)

3. Materjali žanr selgub sõltuvalt rubriigist, ajalehes eraldatud kohast, artikli sisust. Selgitades analüüsitavaid artikleid žanre, võib aru saada ka antud uurimise all oleva probleemi pressis kajastamise ülesannetest ja tähendustest. Samas aitab žanr välja selgitada ka seda, kas koolivägivalla probleemi peetakse sensatsiooniliseks või mitte.
4. Artikli autori tuvastamisel kasutasin materjali all olevaid allkirju. Autorluse käsitlemine aitab määratleda, kes võtab sõna vene- ja eesti keelsetes päevalehtedes.
5. Informatsiooniallikas. Siin selgub informatsiooniallika sotsiaalne staatus. Antud kategooria abil kavatsen anda vastuse küsimusele, kes esineb informatsiooniallikana selleks, et jõuda selgusele, kelle seisukohast lähtuvalt kajastab meedia koolivägivalla probleemi.

Kontentanalüüsi kvaliteetkategoorias selgub ohvri aktiivsus või passiivsus massimeedia kui informatsiooniallika suhtes, samas ka koolivägivalla ohvri käitumuslik aktiivsus või passiivsus. Peale selle selgub antud kategoorias ka ohvri sugu, vanus, rahvus (ees- ja perekonnanimest lähtuvalt), iseloomujooned, ohvri käitumine või teiste inimeste käitumine ohvri suhtes. Kõik need antud nimekirjas esinevad kategooriad peavad näitama, kuidas kajastab press koolivägivalla probleemi, kuidas maalitakse ohvipilti. Ka probleemi selgeks tegemine toimub kvalitatiivselt. Siin püstitatakse järgmisi küsimusi: „Kes on süüdi?“, „Mida teha edasi?“ ning „Kes nende probleemide lahendamiseks peaks tegelema?“.

3.2. Diskursuse analüüs

Teisteks uurimistööküsimusteks on erinevate informatsiooniallikate - ametnikud, spetsialistid-eksperdid, haridustöötajad ja politseinikud – poolt koolivägivalla probleemi konstrueerimismehhanismi välja selgitamine ning eesti- ja venekeelsetes ajalehtedes kooliprobleemi konstrueerimise võrdlus. Nendele küsimustele vastuste saamiseks kasutasin diskursuse analüüsi meetodit.

Algul tegin kontentanalüüsi abil kindlaks analüüsi all olnud tekstide vormi ja sisu, mille abil sain vastused küsimustele: „Kes on informatsiooniallikas?“ ning „Mida pressis räägitakse?“

Diskursuse analüüsi abil tegin kindlaks selle, kuidas räägitakse. Sel kujul tekkis terviklik pilt koolivägivalla probleemi kajastamisest Eesti pressis.

Diskursanalüüs – diskursuse analüüs, kus diskursusena esineb tekst + kontekst. Tekstina võib olla nii üksiktekst kui ka erinevate tekstide grupp. Analüüsiühikuks on tekst. (Зайцев 2005).

Diskursuse analüüsi juured asuvad sotsiaalsetes ja kultuurilistes uuringutes. Sotsioloogias esineb keel mitte puhtalt informatsiooni edasiandmiseks kasutavana neutraalse keskkonnana, vaid kui valdkonnana, kus on aktiivselt formuleeritud meie teadmised sotsiaalmaailma kohta. Meiepoolne keelekasutus osutub harva süütuks, mistõttu vestluse analüüs võib näidata, kuidas jutuajamine ja tekst toovad endaga kaasa kindlaid tähendusi ja efekte. See kriitiline lähenemine keelele on väga lähedaselt seotud postsrukturealse sotsiaalse teooriaga, eriti just prantsuse teoreetiku Michel Foucault' tööga. (Tonkiss 1998:246, 247)

Uurimistöö läbiviimisel kasutasin Frank Tonkinssi diskursuse analüüsi skeemi: andmete väljavalimine ning neile lähenemine, sorteerimine, kodeerimine ja andmete analüüs ning analüüsi esitamine. (Tonkiss 1998:250).

Kokku oli analüüsi all 57 artiklit, neist 27 venekeelsetest ja 30 eestikeelsetest päevalehtedest. Selleks, et välja selgitada diskursust, kasutasin „süvalugemise“ meetodit. Süvalugemise jooksul tõin esile peamised teemad, küsimused, mida puudutasid artiklites esinenud informatsiooniallikad. Need küsimuste arutelud jagasin erinevatesse gruppidesse.

Lõppkokkuvõttes selgus uurimistöö käigus neli erinevat diskursuse blokki. Esimene – vägivalla põhjuste diskursused, teine – koolivägivalla ennetamise diskursused, Kolmas – probleemi lahendamisel esinevad raskused ning viimaseks diskursuseks oli koolivägivalla ohvritest.

4. Tulemused

4.1 Kontent-analüüsi tulemused

Koolivägivalla teema kajastamise tihedus päevalehtedes

Selle uurimistöö käigus jaotati, kodeeriti ja töödeldi läbi kokku 57 artiklit, nende hulgas 27 artiklit, mis olid võetud venekeelsetest päevalehtedest („Molodez Estonii“, „Vesti Dnja“) ja 30 artiklit eestikeelsetest päevalehtedest („SL Õhtuleht“, „Eesti Päevaleht“). Need artiklid valiti vastupidises järjekorras, alates 2004. aasta detsembrist. Uurimistöö protsessis töödeldi läbi kõik antud materjalid, kodeeriti ja toodi esile kõik välja antud publikatsioonid, mis olid mingilgi määral seotud probleemiga, mis puudutas vägivalla kasutamist laste vastu koolides. Läbi loetud artiklite tulemusena (vt. Lisa 2 tabel 1) on näha, et kui võrrelda ajalehti, siis selgub, et eestikeelsetes päevalehtedes on sellele teemale pööratud rohkem tähelepanu (30 artiklit 57-st).

Mis puudutab koolivägivalla probleemi Eestis, siis sellega seonduva materjali ilmumise osas oli kõige tihedam 2003. aasta, mil sellele pöörati kõige rohkem tähelepanu; selgus, et eestikeelses pressis trükiti 12 artiklit, venekeelses 11. Tõenäoliselt on see seotud esiteks sellega, et tänapäevases ühiskonnas hakati avalikult ja julgelt rääkima koolivägivalla probleemi olemasolust, sest Nõukogude Liidu ajal oluks selle mainimine. Teiseks – Lastekaitse Liit hakkas just siis läbi viima uuringuid, mis puudutasid koolivägivalla probleemi. Ilmselt tänu sellele, et selle uuringu tulemused ilmusid aastal 2001 projekti raames „Ei vägivallale“, pööras press tähelepanu sellele teravale probleemile ja selgus, et 65% õpilastest peavad kõige suuremaks probleemiks vägivalda koolides.

Artiklite järjestus päevalehtedes

Vaadates läbi artiklite järjestusi ajalehtedes, võib hinnata, kui aktuaalne ja tähtis on uuritav probleem kohalikule pressile ja ühiskonnale tervikuna. Muidugi ütleb palju teema tähtsuse kohta toimetuse jaoks ka see, kui sellele on pühendatud väljaande juhtkiri. Venekeelsetes toimetustes sellist žanrit üldse ei kasutata, küll aga eestikeelsetes, ometi ei leidnud ma neid artikleid analüüsides koolivägivalla teemal ühtegi juhtkirja. Järelikult määras selle probleemi aktuaalsuse ja tähtsuse artiklite järjestus ajalehtedes.

Antud andmetel (vt. tabel 2) on näha, et venekeelsetes ajalehtedes oli kõige rohkem artikleid (13 artiklit) mahutatud ajalehe sisemistele lehekülgedele, kommentaaride ja arvamuste osasse. Eestikeelsetes ajalehtedes seevastu olid artiklid (22 artiklit) mahutatud väljaande sisemistele lehekülgedele uudisterubriiki. Venekeelsetes päevalehtedes, mis puudutab koolivägivalda kajastavaid artikleid, on vähemalt 10 juhtumit 27-st toodud erirubriigina. Eestikeelsetes ajalehtedes seda teemat erirubriigina esile pole toodud.

Tabel 2

Artiklite järjestus päevalehtedes

Järjestus	Koolivägivald	
	Eesti keelse ajalehed	Vene keelse ajalehed
Tiitelleht illustratsiooniga	0	0
Tiitelleht («eelteade» veerg)	0	0
Erirubriik	0	10
Siseküljel („Arvamus“ või teised rubriigid)	8	13
Siseküljel rubriigis „Uudised“	22	4
Kokku	30	27

Antud tulemuste järgi selgub, et koolivägivalla teemal ei ole trükitud ühtegi artiklit, mis oleks olnud tiitellehel. Selline tulemus tähendab seda, et nii vene- kui ka eestikeelsetes päevalehtedes ei ole see probleem sedavõrd aktuaalne ja tähtis, et trükkida seda ajalehe tiitellehele.

Avaldatud materjalide žanrid

Ajakirjanduses eksisteerib kolm tähtsat kujutamismeetodit – faktiline, analüütiline ja kujundlik (Тертичный 2002). Need annavad edasi kindlaid süvenemistasemeid subjektist objektini. Nimelt valitud žanrist sõltub sügavusmäära ulatus ainepeegelduse tuumani. Selgitades välja analüüsitud artiklite žanre, võib rohkem aru saada uuritava probleemi kajastamise eesmärkidest ja kujundist pressis. Tabelist № 3 on näha, et venekeelsetes ajalehtedes on kõige rohkem publitseeritud analüütilisi artikleid (kokku 11). Eestikeelsed ajalehed andsid kõige rohkem välja uudiseid (kokku 12) ja analüütiline žanr oli alles teisel kohal (6 artiklit). Kokkuvõttes – eesti pressis on kolm korda rohkem seda teemat puudutavaid uudiseid kui vene pressis. Sellisel moel on näha, et eesti pressis kasutati kõige rohkem faktilist kajastamist ja vene pressis analüütilist peegeldusviisi. Eelpool kirjeldatud tendets ilmnas ka Viktorija Ladõnskajal (Ладынская 2004) ja Denis Kavinnovil (Кавинов 2006) varasemates vastavates uurimistöödes.

Tabel 3
Rakendatud zanrid

Žanrid	Koolivägivald	
	Eesti päevalehed	Vene päevalehed
Uudis	12	4
Analüütiline artikkel	6	11
Arvamus, kommentaar	5	4
Lugejakiri	1	0
Muu	6	8
Kokku	30	27

Samas on vaja märkida, et eestikeelsetes ajalehtedes on trükitud üks kommentaar rohkem kui venekeelsetes ajalehtedes. Lisaks sellele oli avaldatud lugejakiri, mida näiteks polnud vene pressis. See tähendab seda, et eestikeelne auditoorium on koolivägivalla probleemi pärast rohkem mures. Selle probleemi valgustamisel kasutati ka muid žanre, näiteks vene päevalehtedes: lühisõnum, ülevaade, informatsiooniline aruanne, informatsiooniline korrespondents. Eestikeelsetes ajalehtedes: intervjuu, lühisõnum, küsitlus. Artiklite järjestuse ja žanrite uurimise tulemused näitavad, et koolivägivalla problemaatika ei ole tänapäeval nii sensatsiooniline, sest artiklit kannavad rohkem sisulis-intellektuaalset informatsiooni.

Artiklite autorid

Vene ja eesti pressis olid nende artiklite autoriteks suuremas osas ajakirjanikud (vt tabel 4). Koolivägivalla probleemi kajastamisega Eesti pressis tegelesid peamiselt samad ajakirjanikud: Kirsti Vainküla, Katrin Pauts, Helen Eelrand, Irina Butjajeva, Evgenij Ashihmin, Lubov Semjonova. Autorite hulgas polnud ühtegi spetsialisti-eksperti, ühtegi lugejat, ühtegi Interneti-väljaande toimetajat. Venekeelsetes ajalehtedes oli kuus artiklit toimetuse materjalidest, üks autor oli avaliku tegelane ja polnud mitte ühtegi infoagentuuri materjali. Eestikeelsetes ajalehtedes vastupidi: nelja artikli autoriks oli informatsiooniagentuur, kolm olid toimetuse artiklid ja ühe artikli autoriks oli avaliku elu tegelane. Lisaks sellele anti ühtmoodi eesti ja vene pressis välja artikleid, mille autoriks oli keegi muu, näiteks justiitsminister ja Riigikogu liige. See tähendab ka seda, et tervel auditooriumil oli võimalus saada informatsiooni otse ametnikult ilma vahendajate abita.

Tabel 4

Artiklite autorid

Artikli autor, allikas	Vägivald koolis	
	Eesti päevalehed	Vene päevalehed
Ajakirjanik	19	19
Spetsialist-ekspert	0	0
Avaliku elu tegelane	1	1
Lugeja	0	0
Toimetuse materjal	3	6
Infoagentuur	4	0
Interneti-väljaanne	0	0
Muu	3	1
Kokku	30	27

Informatsiooniallikad

Edasi vaatleme, kes on valitud informatsiooniallikana koolivägivalla probleemi kajastama. Näitlikuks illustreerimiseks on tehtud tabel 5, kus on selgelt näha kasutatud

informatsiooniallikate arvu. Tulemuste analüüsi käigus ilmnas, et eestikeelsed päevalehed kasutasid 65 informatsiooniallikat (vt tabel 5) ning venekeelsed päevalehed 58. Nii eesti kui vene pressis olid informatsiooniallikaks kõige sagedamini spetsialistid-ekspertid, ametnikud, haridustöötajad ja politseinikud. Spetsialistide-ekspertide hulka arvasin järgnevad asjatundjad: psühholoogid, lastearstid, Lastekaitse Liidu liikmed. Peale selle kasutati ka muid allikaid: Lastekaitse Liidu uuringud, Tallinna Laste Tugikeskuse uurimused, õpilased, sõbrad-tuttavad, ohvri vanemad. Kõige vähem on ajakirjanikke. Kui võrrelda ajalehti, siis eestikeelsed päevalehed kasutasid informatsiooniallikana enam haridusasutuste töötajaid, venekeelsed päevalehed – spetsialist-eksperite.

Tabel 5
Informatsiooniallikad

Informatsiooniallikad	Koolivägivald	
	Eesti päevalehed	Vene päevalehed
Ajakirjanik	1	1
Spetsialist-ekspert	8	11
Ametnik	9	10
Haridus- ja sotsiaaltöötajad	19	7
Politseinikud	8	10
Avaliku elu tegelane	3	2
Vägivallaohver	6	2
Ohvri vanemad	3	3
Muu	8	12
Kokku	65	58

Eestikeelsed päevalehed andsid kõige rohkem sõna kooli direktoritele ja õpetajatele, venekeelsed ajalehed psühholoogidele, Lastekaitse Liidu liikmetele. Minu arvates tuleks rohkem anda sõna ka kannatada saanule (vägivalla ohver) või kannatada saanu vanematele, sest nemad tunnevad seda probleemi sisemiselt, kuid võib juhtuda, et nende allikate arvamused jäetakse kõrvale või interpreteeritakse hoopis teiste inimestega. Artiklite autorid kasutasid väga vähe selliseid inimesi informatsiooniallikana. Seejuures eestikeelsetes ajalehtedes siiski rohkem – oli kuus kannatada saanud last ja kolm kannatada saanute vanemat, venekeelsetes ajalehtedes oli kaks ohvrid ja sama palju vanemaid (vt tabel 5).

Ohvri kirjeldamine

Edasi – millisena näeb välja (on kujutatud) ohver ajalehtedes? Algul teeme kindlaks, kui aktiivne oli ohver informatsiooniallikana pressis suhtes. On vaja ka lisada, et artiklite analüüsi käigus selgusid kõik vägivallaohvrid, kes figureerisid ajalehtede lehekülgedel. Seega, nii eesti kui vene keelsetes ajalehtedes oli mainitud 17 koolivägivalla ohvrit (vt Lisa 2 tabel 6).

Eesti ajalehtedes esines ohver (kokku 6) informatsiooniallikana meedia suhtes palju aktiivsemalt, võrreldes vene ajalehtedega, kus ainult kaks kannatatuist olid aktiivsed informatsiooniallikad. Üldiselt esinesid mõlemal poolel ohvrid passiivses rollis.

Kui vaadelda ohvri aktiivsust ja passiivsust käitumise järgi, siis näeme nii eesti- kui ka venekeelses Eesti pressis, et ohver käitub pigem passiivselt (vt Lisa 2 tabel 7). Siiski on ohvri käitumise aktiivsus eesti pressis ühe võrra suurem (näiteks: laps ütles emale, et teda pestakse koolis) kui vene pressis. Venekeelsetes ajalehtedes on rohkem passiivseid – 10 inimest.

Selgus ka see, et eestikeelsetes ajalehtedes kujutatud ohvrite seas on kõige rohkem kannatanuid naissoost, venekeelsetes ajalehtedes vastupidi – on rohkem meessoost ohvreid (vt Lisa 2, tabel 8). Mõnede eesti psühholoogide väitel on see selle pärast, et kaasaegses maailmas on tüdrukud muutunud agresiivsemaks, tugevamad püüavad saada liidriks. See võib olla üks põhjustest, miks koolides on nii levinud tüdrukute vägivaldsus. Tõenäoliselt ongi niisuguse tendentsi tõttu eesti koolides rohkem naissoost ohvrid.

Kõige tihemini kajastatakse nii vene- kui ka eesti keelsetes ajalehtedes 13-18 aasta vanuseid ohvreid (vt Lisa 2, tabel 9). Kui võrrelda ajalehti omavahel, siis on näha, et ohvrite arv ja nende vanus on pressis kajastatud ühtmoodi.

Näib, et tulemused ohvri rahvuse osas on pressis pisut vastandlikud. Venekeelsetes ajalehtedes (vt Lisa 2, tabel 10) üheksal juhtumil olid ohvrid eestlased, neljal juhtumil mitte-eestlased ja neljal juhtumil pole kannatanu rahvus teada. Eestikeelsetes ajalehtedes kirjeldatud ohvrid olid peamiselt eestlased (kokku 14 inimest) ja ainult üks inimene mitte-eestlane, kahe kannatanu rahvus polnud teada. See tulemus langeb kokku tulemustega, mis saadi integratsiooni meediamonitooringu uurimuses 1999-2004. aastal, mis viidi läbi TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna uurijatega, ja selgus, et press keskendub kõigepealt vastavale keelelisele ühiskonnale. Saadud tulemus näitab ka muud: venekeelne press on huvitatud ka eestlaste elust.

Ohvrite iseloomustamine

Selleks, et määrata, kuidas iseloomustakse ohvrit pressis, kirjutasin spetsiaalselt välja iseloomustavaid sõnu, nimelt omadus- ja kesksõnu (vt Lisa 2, tabel 11). Kui analüüsida antud ajalehti, võib öelda, et venekeelsetes ajalehtedes on kasutatud rohkem iseloomustavaid sõnu kui eestikeelsetes ajalehtedes.

Eestikeelsetes ajalehtedes kirjeldatakse detailsemalt vägivallaohvri iseloomu ja väljanägemist, näiteks: kõhn ja pole üldse kakleja tüüp, avameelne ja tahtis suhelda, tagakiusatud, tagasihoidlik ja sõbralik poiss, pikajuukseline. Peale selle võib kohata ka stiililiselt teravaid sõnu, näiteks vördjas, möku ja muud sõnad. Hinnagulisi sõnu kasutatakse eestikeelsetes ajalehtedes vähe. Selle tingis põhiliselt artiklite žanr. Üldiselt on teada, et uudistes ei anta hinnanguid, sellepärast autor kirjeldab ohvri iseloomu ja välimust.

Venekeelsetes ajalehtedes kirjeldatakse rohkem inimese füüsilist ja vaimset seisundit. Kirjeldatakse ka koolivägivalla ohvri iseloomu, näiteks: füüsiliselt nõrk, sai füüsilise trauma, „laps kukkus“, haige, kaitsetu, arg, ehmunud, endassesulgunud, kinnine, vaikne, heatahtlik, vastutulelik ja nii edasi.

Ohvri tegevus

Inimese taju mõjutab palju faktoreid. Antud juhul sõltub autoritest, kas lugeja hakkab ohvrile kaasa tundma või vastupidi, hakkab teda süüdistama. Lugejale mõjub ka see, kuidas artikli autor kirjeldab ja kujutab subjekti oma tekstis. Üleval on vaadeldud ohvri passiivsust/aktiivsust käitumise järgi, seepärast oleks selles osas kasulik vaadelda ohvri tegevust.

Saanud andmetel (vt Lisa 2, tabel 12) on näha, et koolivägivalla ohvrid ei räägi kohe väärkohtlemisest oma vanematele ning väga harva pöörduvad abi saamiseks sotsiaalasutusse või politseinikule. Kõige tihemini pöörduvad abi saamiseks vanemad. Näiteks on see näha sellistest tsitaadidest: «В редакцию часто обращаются родители детей, получивших в школе либо физические травмы (сотрясение мозга) – толкнул на перемене одноклассник, либо моральные» (Молодежь Эстонии 12/02/04), «Мать подростка, которому сломали нос, передала в полицию заявление» (Вести дня 1/11/03), «Kõigis asjus on politseile avalduse teinud kannatanud lapse vanem» (SL Õhtuleht 1/04/04).

Põhiliselt kardavad vägivalla ohvrid öelda, et nad on vägivalla osaliseks saanud. Näited ajalehtedest: «Однако проблема состоит в том, что пострадавший в результате насилия ребенок старается это скрыть, так как боится еще более сильных издевательств в будущем» (Молодежь Эстонии 12/02/04), «Uhtna noorte sõnul on kannatanute põhiprobleem usaldamatuses. Õpilased kardavad ka, et nende avameelselt kõneldu edasi räägitakse» (Eesti Päevaleht 28/10/02), «Обычно ребенок терпит издеательства в школе потому, что он стыдится создавшейся ситуации и боится рассказать о своей беде и попросить защиты» (Молодежь Эстонии 23/08/02).

Osa kannatada saanutest hakkab narkootikumide tarbima, hullemal juhul sooritab enesetapu. Sellise järelduse võib teha järgmistest ajalehtede tsitaatidest: «Принялся внук токсикоманить, стал быстро уставать, начал вести себя иначе» (Молодежь Эстонии 27/11/04), «...не выдержав такого отношения, повесилась в своей комнате»

(Молодежь Эстонии 04/05/02), «Я уже держала нож в руках, чтобы вскрыть себе вены...» (Молодежь Эстонии 26/09/03).

Osa kannatanuist hakkavad ise vägivalla vastu võitlema. See on näha järgmistest tsitaadidest: „Mina lõin vastu <...> Sain lahti rabelda ning jooksin minema“ (SL Õhtuleht 14/04/03), „Ma ükskord sõbrannaga kutsusin poisid duellile. Nemad võtsid ketid ja kurika kaasa, üks virutas mulle vastu põlve. Eriti kakluseks ei läinud, kokku viisteist minti, nii kaua kui õpetaja tuli“ (SL Õhtuleht 28/02/02), «Девочка потеряла терпение, схватила тяжелый ранец и со всей силы ударила одного из обидчиков, выбила ему зуб» (Молодежь Эстонии 16/02/04), «Плакала, жаловалась иногда учителям» (Молодежь Эстонии 26/09/03).

Teguviisid, mida kasutatakse ohvri vastu

Vaadates läbi ohvrite käitumist, tekib loogiline küsimus: milliseid vägivaldseid tegusid kasutatakse ohvri vastu? Nii eesti- kui venekeelsete ajalehtede andmeil kasutatakse ohvri vastu põhiliselt sarnast käitumist (vt Lisa 2, tabel 13).

Peamiselt avaldavad agressiivsust klassikaaslased. Kõige sagedamini kasutatakse ohvri vastu füüsilist vägivalda, näiteks müksamine, peksmine, peksmine rusikatega näkku, löömisähvardused, juustest tõmbamine, asjade äravõtmine ja lõhkumine. Sellise kokkuvõtte võib teha järgmistest ajalehtede tsitaatidest: «Одноклассники сломали нос ... Жертва получил три удара кулаком в лицо» (Вести дня 01/11/03), «Учительница надавала пощечин» (Молодежь Эстонии 27/11/04), «... tirisid lühikeste pükste ning T-särgi väel Taavi kättpidi koridori, tõukasid ta seal trepist alla ning lükkasid uksest välja õue» (SL Õhtuleht 20/02/04), «Peksti kooliõde käte ja jalgadega, peksti näkku ja kõhtu, tiriti juustest ja tõukasid kraavi» (Eesti Päevaleht 01/02/03), «Kutsusid koolihoovi ning hakkasid teda omavaheliste arusaamatuste lahendamiseks rusikatega näkku peksma» (SL Õhtuleht 06/12/02).

Tihti ,võib kohata psüühilist ja emotsionaalset vägivalda, eriti selliseid situatsioone, kus klassikaaslased mõnitavad ohvrit, naeravad tema üle, narrivad. See on näha järgmistest tsitaadidest: «Мальчишки издевались, плотным кольцом окружили девочку и не давали ей уйти» (Молодежь Эстонии 16/02/04), «Мальчишки-подростки испытывали одноклассниц на "прочность", доведут до истерики, берут следующую» (Молодежь Эстонии 12/02/04), «Соученики стали сторониться, а потом издеваться, обзывали душой, проституткой, брезгливо избегали» (Молодежь Эстонии 26/09/03), «Peksavad jalaga kotti. Naeravad ja irvitavad. Loobivad prahti maha ja valetavad, et mina» (SL Õhtuleht 28/02/02).

Probleemid

Pärast nelja ajalehe artiklite põhjalikku analüüsi selgus, et press süüdistab eelkõige vanemaid (12 juhtumit), aga ka kooli selles, et koolides on levinud vägivald. Näiteks: «... виноваты родители (так как уверенность, что можно все привили родители)» (Молодежь Эстонии 16/02/04), «И школьные «террористы», и жертвы их издевательств приходят в школу из семьи» (Молодежь Эстонии 23/08/02), «Samas tean ühte väikest tüdrukut, keda klassikaaslased mõnitavad asotsiaalsete vanemate pärast. <...> Samuti ei lubatud mind teatud laste juurde mängima kuna neil oli „kahtlane“ kodu» (SL Õhtuleht 8/10/03), «... süüdi mõlema tüdruku vanemad ...» (SL Õhtuleht 14/04/03), «Probleem hakkab koolist» (SL Õhtuleht 20/02/04), «Koolid ei soovi oma pahanduste avalikustamist» (SL Õhtuleht 23/04/02).

Samuti süüdistatakse mõnedes artiklites vägivallaprobleemi tekitamises koolides meediat, mida võib jälgida järgmistest tsitaadidest: «Одним из основных влияний на формирование поведения ребенка работники Союза защиты детей считают влияние масс-медиа» (Молодежь Эстонии 2/11/02) «Агрессию, окружающую современных детей со всех сторон, выплескивающуюся на них с экранов телевизоров, такими мерами точно остановить невозможно» (Молодежь Эстонии 26/08/03).

Huvitav on see, et venekeelses pressis süüdistati lausa kahes artiklis ohvrit ning kolmel juhtumitel perekonna sotsiaal-majanduslikku seisukorda.

Selle kohta, kuidas antud probleemi lahendada, pakuvad ajalehed erinevaid variante. Venekeelsed päevalehed pakuvad järgmisi variante koolivägivalla ennetamiseks:

- koolides organiseerida koolivalve
- teatada sellest, kui last koolis solvati, mitte klaarida asju iseseisvalt
- seletada lastele, kui raske on olla vägivalla ohvriks
- et lahendada lapse probleemi, tuleb mõnedel perekondadel analüüsida oma elu; täiskasvanud peaksid saama aru, et probleem võib olla ka nendes endas, perekonnas
- mõnedel juhtumitel võib lapsele olla parimaks lahenduseks kooli vahetamine
- tingimata tuleb kaitsta neid, keda solvatakse
- oleks hea, kui koolides oleks ühtne koolivorm, et rõivastele ei pöörataks nii palju tähelepanu
- vägivalla vastu võitlemine peaks toimuma kõigepealt ühiskonnas ja alles seejärel koolides
- koolis tuleks luua õhkkond, mis pakuks lastele ohutust ja kindlustunnet
- jälgida seda, mida lapsed televisioonist vaatavad
- integreerida kõikidesse ainetesse kasvatusprotsess, arendada õpilaste kaitseliikumist, suured koolid jaotada väiksemateks koolideks
- muuta seadusandlust: lapsed peavad teadma oma õigusi ja saama vajalikku abi
- olla tähelepanelikumad oma laste suhtes.

Eestikeelsed ajalehed pakuvad järgmisi lahendusvariante:

- Lastekaitse seadusi muuta, kirjeldada detailsemalt
- seadustesse tuleks otsesõnu kirjutada: lapsi ei tohi füüsiliselt karistada
- koostöö kooli ja kodu vahel
- last tuleb rohkem kallistada, hellitada ja silitada
- väga mõjus karistus oleks lühiajaline arest või šokivangistus ja just koolist vabadel päevadel
- olulisem ja tulemuslikum on võitlus vägivalla tegelike põhjustega
- lapsed vajavad juba algklassides suhtlemisõpetust, normaalse õpikoormuse kehtestamine
- kool peab kasvatama õpilasi ka kohusetundlikeks ja vastutavateks ühiskonnakodanikeks. Sealhulgas tuleb kooliõpilastele üle kanda ühiskonna normid ja hinnangud ning anda neile teadmisi sellest, millised teod on ühiskonnas aktsepteeritavad
- koolid ja omavalitsused peaks rohkem tähelepanu pöörama õpilaste vaimsele tervisele
- suurendada koolipsühholoogide arvu
- koolitada õpetajaid ja lastekaitsetöötajaid ning lisada politseipatrulle koolide ümbrusesse
- peaks välja töötama lastekaitsestrateegia

- koolid peaksid vägivalda ohjamiseks sätestama sisekorraeeskirjades täpselt, mis on vägivald ja milline karistus selle eest järgneb.

Kui nüüd võrrelda eelpool mainitud ideid, selgub, et eestikeelsetes ajalehtedes lähtuvad allikad situatsiooni sügavamast teadvustamisest selles sfääris. Näiteks:

- Siin pakutatakse mitte muuta seadusandlust, vaid töödelda eeskirju detailsemalt. Näiteks, Lastekaitseseadus on olemas, mis peab realiseeruma läbi muude seaduste, mis väga tihti ei lähtu mitte laste huvidest, vaid muudest kaalutlustest. Samuti opereeritakse seadustes mõistetega *perekond*, *väärkohtlemine*, *leibkond*, kuid seadustes pole neid mõisteid defineeritud, nii et lastekaitsetöötajatel, kes tegelevad laste kaitsmisega kohtus, on raske tõestada, kas lapse vastu kasutati vägivalda või mitte, sest selle mõiste piirid pole seadusega kindlaks tehtud.
- Pakutakse mitte „viia kõikidesse õppeainetesse kasvatustöö“, vaid luua eraldi ainenähtlemisõpetus.

Lahendused, mida pakuvad eesti ajalehed, on realistlikumad ja lähtuvad teadmistest, kuna vene press pakub abstraktseid lahendusi ja on sihitud rohkem sellele, et probleemi tuleks lahendada rohkem vaimsel tasandil, samas kui eestikeelne press pakub põhiliselt sotsiaalseid lahendusi. Ühelt poolt võib see viidata mentaliteedi ja rahva maailmavaate mõju lahendustele. See võib näidata vene keele kõnelajate sotsiaal-poliitilist passiivsust, sotsiaalset abituse tunnet, sest 1990. aastal kõrvaldati nad poliitilisest ja sotsiaalsest elust Eesti Vabariigis pikaks ajaks, nad ei saanud reaalselt mõjutada situatsioone.

Kes siis peaks lahendama koolivägivalda probleemi? Artiklite kvaliteetianalüüsi tulemusena selgus, et kõik neli ajalehte arvavad, et seda probleemi peaksid lahendama haridustöötajad, vanemad, psühholoogid ja riik. Selles osas langesid antud küsimuses ajalehtede arvamused kokku.

4.2. Diskursuse analüüsi tulemused

„Süvalugemise“ kaudu tuli esile neli gruppi diskursust:

- Koolivägivalla põhjuste diskursused
- Koolivägivalla ennetamise diskursused
- Diskursus: takistused probleemi lahendamisel
- Vägivalla ohvri diskursus

4.2.1. Koolivägivalla põhjuste diskursused

Pärast seda kui ühiskonnas hakati vägivalla teemal avalikult rääkida, kui toimusid esimesed antud temaatikaga seotud uuringud, selgus, et koolivägivalla probleem on ka Eestis vägagi aktuaalne. Uuringud tõdesid, et koolivägivalla ilmingud leiavad aset regulaarselt. Siis hakkasid probleemile oma tähelepanu pöörama ka meediaväljaanded. Loomulikult püstitasid ajalehed küsimuse – Milles peitub koolivägivalla põhjus? Kust on see tulnud? Selgituste saamiseks pöördusid ajakirjanikud erinevate informatsiooniallikate poole. Kontentanalüüs näitas, et informatsiooniallikate rollis koolivägivalla teemal esinevad ajalehtedes teistest rohkem asjatundjad-eksperdid, ametnikud, haridusinstitutionide töötajad, politseinikud. Nii esinevate informatsiooniallikate kui ka artiklite autorite vägivalla põhjuste selgitused pannakse kokku järgmisel diskursusel: **koolivägivald on täiskasvanu elu või ühiskonna peegeldus**. Esinevad ka pealkirjad, mis nimetavad probleemi põhjusi otseselt. „Koolivägivald algab täiskasvanutest“ (SL Õhtuleht 2003, 8.10), „Лицо нашего общества“ (МЭ 2003, 23.10), „Насилие в школе – проблема не частных отношений, а социальная“ (МЭ 2001, 19.03).

Artiklis (žanri seisukoht) „Arno ja Toots ei kao“ ajakirjanik kirjutas Rainer Kerge, et lapsed kajastavad täiskasvanute maailma:

“Järeldus: lastekollektiiv ongi julm. Miks? Sest ta matkib täiskasvanute maailma”
(SL Õhtuleht 2003, 3.12).

Autor on lugejatele lühidalt ning konkreetsetelt seletanud, kust peaks koolivägivalla ajendeid otsima hakkama.

Siinkohal pean vajalikuks öelda, et Eesti Päevalehe toimetuse on samuti sellel meelel, et koolivägivalla põhjuseks on ühiskonnas toimuv.

„Koolitüdrukute vägivalla põhjuseks peavad ametnikud asjaolu, et ühiskond ise on julmem. See on tõsi“ (Eesti Päevaleht 2003, 1.02)

Eelpool toodud tsitaadist selgub, et toimetuse viitab ametnike arvamustele olles sealjuures nendega nõus. Võiks tuua veel ühe antud diskursusega seotud näite artiklist „Neidude vägivald ja jõhkruks kasvanud“, mille kirjutas ajakirjanik Helen Eelrand:

„Kooli juhataja asetäitja Valli Vahteli sõnul on tüdrukud poistest julmemad seetõttu, et ühiskond ise on julmem“ (Eesti päevaleht 2003, 1.02).

Ka venekeelsetes ajalehtedes paistab antud koolivägivalla põhjuse diskursus välja. Päevalehes „Molodjož Estonii“ artiklis „Meie ühiskonna nägu“ (autor Irina Butjajeva) esines informatsiooniallika rollis Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi, kes ütles koolivägivalla teemat kommenteerides alljärgnevat:

«Школа – это лицо общества. Пока наше общество поклоняется только одному божеству – деньгам, смешно с чем-то начинать бороться. Наше общество жестоко по своей сути. Я, например, боюсь ходить вечером по городу. Слишком много на улицах агрессивной молодежи» (МЭ 2003, 23.10).

Allika ütlused on väga emotsionaalsed ja iroonilised (näitamaks seda on sõnad kursiiviga esile tõstetud).

Paari päeva pärast juhtis sama ajakirjanik, kes oli eelpool toodud artikli autoriks, Irina Butjajeva, artiklis „Palju kära „omleti“ pärast“ jällegi tähelepanu asjaolule, et kool on ühiskonna peegel:

«Неужели неясно, что борьбу с насилием требуется начинать с общества, а не со школы. Школа лишь его отражение. И так было, есть и будет» (МЭ 2003, 27.10).

Selline kordus võib näidata seda, et toimetuse püüab oma lugejate tähelepanu pöörata ühiskonnas toimuvatele protsessidele, et täiskasvanud mõistaksid oma vastutust sirguva põlvkonna ees. Võimalik on, et ka toimetuse töötajad on selle sama diskursuse pooldajad.

Ühe järjekordse teemakohase artikli autoriks oli õpetaja Igor Kalakauskas. Oma artiklis “Okkaline tee Euroopasse” kirjutas ta nõnda:

«Никто не спорит, что проблема насилия в школе существует. И господин Лаури Леези правильно обращает внимание чиновников на причинно-следственные связи. Школа лишь отражает болезни всего общества и отнюдь не является той «империей зла», которую иной раз рисуют нам в печати» (МЭ 2003, 5.11).

Arvatavasti oli see vastukaja eelnevalt ilmunud artiklitele (23.10.03, 27.10.03) ning sellele, mis toimus Haridusministeeriumis. Just tol aastal hakkas Haridusministeerium korraldama erinevaid koolivägivalla vastaseid aktsioone.

Ka teised informatsiooniallikad näevad koolivägivalla põhjusi ühiskonnas toimivas. Näiteks,

«По его мнению (Õiguskantsleri Allari Jõksu arvamusel – minu märkus), мир нашей школы есть отражение взрослой жизни с ее жестокой борьбой за выживание, придирками и насилием, делением на преуспевающих и ленивых. Наша школа – эта уменьшенная модель общества и всего того, что в нем происходит» (Т.А, «Я мысленно зажигаю траурную свечу», МЭ 2003, 14.04).

Eelpool olen toonud 2003. aasta ajalehtedest võetud näited, kuid press pööras tähelepanu ühiskonnale ning täiskasvanute eluviisidele kui ühele koolivägivalla põhjusele juba 2001. aastal. Siinkohal võiksin tuua hea näite artiklist “Maadlus vabal teemal või kuidas me peegeldume oma lastes”, mis ilmus ajalehes “Molodjož Estonii” 12. detsembril 2001. Juba artikli pealkiri viitab vägivalla põhjustele, kaudselt pöörates tähelepanu täiskasvanute käitumisele. Ajakirjanik Ljubov Semjonova püstitab küsimused teemal, mis meie lastega õieti toimub, kus on koolivägivalla põhjuste juured. Sellised olid selle ajakirjaniku püstitatud küsimustele tema enda poolt tulnud vastused:

«А происходит ЖИЗНЬ. Та самая, которую мы же, взрослые, им навязали. <....>. И выживают дети в этой жизни так же, как мы, взрослые, считая, что если не выживешь сам, то выживут тебя. Почувшись у нас же, взрослых, дети уяснили для себя, что гораздо надежнее самому вступить в «коалицию»,

чем оказаться изгоем. Они сами, без помощи взрослых, выбирают объект нападения» (МЭ 2001, 12.12).

Autor tsiteerib pealinna Ida politseijaoskonna noorsooteenistuse juhtivinspektorit Liidia Suimetsa. Informatsiooniallika sõnad justkui kinnitavad artikli autori mõtteid:

«Отношения между детьми – это зеркальное отображение отношений между взрослым. <...> Во многом поведение ребенка зависит от отношений к нему родителей» (МЭ 2001, 12.12).

Seejärel ilmus 19. märtsil 2001. ajalehes „Molodjož Estonii“ varem Postimehes avaldatud artikli „Koolivägivald – mitte erasuhtlemisviisi, vaid sotsiaalne probleem“ tõlgitud variant. Artikli pealkirjaks oli TPÜ magistrandi Siret Linde järeldus. Tal olid ka oma seisukoha argumenteeritud põhjendused. Nendeks on Ida-Virumaa koolide abiturientide anonüümse küsitluse resultaadid, mille autor ajalehe Postimees veergudel esitaski:

«Насилие в школе тесно связано с тем, что происходит в обществе и семье»
(МЭ 2001, 19.03).

Sel viisil näevad Eesti pressis ilmunud artiklite autorid ning erinevad informatsiooniallikad koolivägivalla ühe põhjusena ühiskonda ning täiskasvanute elu. Nad väljendavad oma arvamust üsna emotsionaalselt, kasutades aforisme, sõnade ülekantud tähendusi. Võiks öelda, et press süüdistab täiskasvanuid ja ühiskonda vägivalla eksisteerimises. Süüdistus esitatakse läbi lilled, lugejad saavad sellest aru vaid artikli konteksti kaudu.

Päevalehtedes esineb ka teine põhjuse diskursus: **koolivägivalla põhjuse juured peituvad perekonnas.**

Nii näiteks kirjutab Eesti Päevalehe toimetus konkreetselt, et koolivägivald tuleneb kodus toimuvast.

„Miks kiusajad end teiste peal välja elavad? Põhjuseks on enamasti kodu, see tähendab, et lapsel on kodus välja kujunenud madal enesehinnang. Just sellistel

lastel on soov end välja elada psühholoogilist või füüsilist laadi kiusamisega“
(Eesti päevaleht 2003, 1.02)

Antud materjalist selgub, et informatsiooniallikana esineb artiklis koolipsühholoog. Eesti Lastevanemate Liidu esimees Ago Künnap pöördus oma kirjas, mis avaldati ajalehes Eesti Päevaleht, just vanemate poole palvega vägivalla vastu võidelda, kuna

„Koolivägivald võrsub mitmest juurest, millest üheks on ka kodu ... Kodu muudab üldine areng ühiskonnas ja siin on lootda paranemist. Nulltolerantsi nõue koolivägivalla suhtes on asjakohane, sest mõttekas on aega viitmata astuda samme, mis on tõesti astutavad. Mitte aga jääda lootma, et ühiskondlike olude üldine paranemine toob iseenesest kaasa ka vägivalla kadumise koolist“ (Eesti Päevaleht 2003, 4.09).

Eesti pressis leidub artikleid, kus otseselt süüdistatakse lastevanemaid selles, et nende lapsed kohtlevad teineteist ebaväärikalt. Näiteks, artiklis „Lõpeta, sa peksad last!“ kasutab ajakirjanik Tarmo Michelson allikaid, kes süüdistavad vanemaid.

„Abikooli direktor arvab, et tegelikult on süüdi mõlema tüdruku vanemad, kes on oma tülidesse kaasanud lapsed. <...> Klassijuhataja arvab, et süüdi on vanemad. «Lapsed ise on väga toredad,» sõnastab ta“ (SL Õhtuleht 2003, 14.04)

Mitte ainult eestikeelsetes, vaid ka venekeelsetes ajalehtedes kirjutatakse sellest, et koolivägivald võtab eeskuju perekonnast. Nii kirjutas Aleksandra Manukjan oma artiklis „Alustame revolutsiooni iseendast“, et nii koolis tegutsevad „terroristid“ kui ka nende ohvrid tulevad kooli perekonnast

«И школьные «террористы», и жертвы их издевательств приходят в школу из семьи. Именно в семье надо искать корень зла, и решение проблемы школьного насилия» (МЭ 2002, 23.08).

Tsitaadist selgub, et autor nimetab koolikiusajaid „terroristideks“. Ta kasutas sõna, mis omab vägagi negatiivset värvingut. Nii räägib autor oma seisukoha tutvustamiseks kiusajatest negatiivselt ja väga rangelt. Koolivägivalla probleemi nimetab ta igasuguse kurja juureks.

Toon veel mõned näited selleks, et illustreerida, kui värvikalt ilmnes perekonnast tuleneva vägivalda diskursus:

«Проблемы начинаются в семье, а в школе они усугубляются, - отметил он (õiguskantsler – minu märkus)» (Anastasija Istsanova, «Еще один шаг вперед», МЭ 2002, 23.08).

«Родители, в свою очередь, не замечают, что с их ребенком происходит что-то неладное: они устали на работе, жалеют сами себя больше, чем кого-то другого. Да и какие могут быть проблемы у детей?... С такими взглядами на жизнь недалеко и до *трагического финала*» (Irina Butjaeva, «Недетский вопрос», МЭ 2001, 19.03).

Süvalugemise jooksul selgus ka kolmas koolivägivalda põhjuse diskursus: **koolivägivalda probleemile avaldab mõju ka massimeedia**. Et nii mitmed käesoleva aja uurijad räägivad sellest, et nii vägivalda olemasolule ühiskonnas kui ka laste käitumisele avaldab suurt mõju massimeedia, pole sellise diskursuse ilmumine imestama panev. Seda enam, et kontentanalüüsist selgub, et kooliprobleemide valgustamiseks kasutatakse kõige sagedamini just asjatundjate-ekspertide, ametnike, haridusinstituutide töötajate ja politseinike arvamusi. Ka nemad, nagu alljärgnevatest tsitaatidest selgub, arvavad, et koolivägivalda olemasolu mõjutavad massimeedia väljaanded.

«Одним из основных влияний на формирование поведения ребенка работники Союза защиты детей считают влияние масс-медиа» (Ekaterina Rodina, «Школьная драма», МЭ 2002, 2.11) või

«В числе причин школьного террора канцлер юстиции назвал напряженность общества, социальное и материальное положение, употребление наркотиков, насилие, отражаемое в средствах массовой информации, а также проблемы дома» (Anastasija Istsanova, «Еще один шаг вперед», МЭ 2002, 23.08)

Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi artiklis avaldas “Palju kära “omleti” pärast” oma seisukoha alljärgnevalt:

«Невозможно переварить тот поток насилия, что льется с экранов телевизоров ... Министр образования должен бы встретиться и с главными

редакторами журналов и газет, на страницах которых пропагандируется неправильная, а я бы сказал – нехристианская, идеология» (Irina Butjajeva, МЭ 2003, 27.10).

Nagu näha, viitab informatsiooniallikas koolivägivalla põhjusele siinkohal kaudselt, mitte otseselt. Artikli kontekstist siiski paistab, et Lauri Leesi annab ministrile mitmeid soovitusi, millest tal tuleks koolivägivalla vastast võitlust alustada. Järelikult arvab ta, et vägivalla probleemile avaldab oma mõju ka televisioon.

Samas kui kätte võtta eestikeelsed päevalehed, siis neist see diskursus nii selgelt välja ei paista. Massimeedia poolt koolivägivallale avaldatavast mõjust räägitakse eestikeelses pressis vähe. Siinkohal võin esile tuua vaid üheainsa näide:

„Kui ta näeb multifilmis, et hunt taob jänest seitseteist korda vastu seina, teeb ta naabripoisiga ka nii,“ räägib erapsühhiater Ennet“ ("Aga kui ta ükspäev kellegi maha lööb?", SL Õhtuleht 2004, 16.02).

Veel ühes artiklis oli massimeedia poolt avaldatav mõju mainitud, kuid siin vaatleb Lõuna politsei ja oskonna noorsooteenistuse juhtiv konstaabel Erika Kaskla massimeediat vägivalla vastu võitlemise vahendina.

„Koolikiusamine ja kaklused käivad lainetena. Mõni kuu rohkem, mõni vähem. Kuna meedias on sellest palju räägitud, julgetakse rohkem politseisse pöörduda“ (Mati Hiis, „Jalaluu puruks löömise eest laps karistada ei saa“, SL Õhtuleht 2004, 16.02)

Võrreldes ajalehti, võib oletada, et eestikeelne press viitab vägivalla põhjustele otseselt ning konkreetselt. Venekeelne press aga seletab probleemi pisut laiemalt, kuid mõnedes artiklites ilmnevad põhjuste diskursused ka vihjamisi. Venekeeles ilmunud artiklite autorid kirjutavad emotsionaalsemalt, kasutades ekspressiivseid väljendeid, sõnu ülekantud tähenduses. Eestikeelsete ajalehtede autorid kirjutavad ametlikumalt ning kuivalt. Arvatavasti on siinpool stiilile oma mõju avaldanud uudistežanr. Sellist lähenemist tõdevad ka kontentanalüüsi resultaadid, kust selgus, et eestikeelsed ajalehed kasutasid teistest rohkem just uudistežanri.

4.2.2. Koolivägivalla ennetamise diskursused

Artiklite analüüsist selgus, et kõik analüüsi all olnud ajalehed kirjutavad sellest, et koolivägivald tuleb lõpetada, seda tuleb ennetada. Just seetõttu olen mina eriti esile toonud **koolivägivalla ennetamise** vajalikkuse diskursust.

Nii eesti- kui ka venekeelsed päevalehed osutavad koolivägivalla probleemi tõsidusele ja teravusele, mistõttu vajabki see nähtus ennetamist. Siinkohal toon mõned väljavõtted erinevatest artiklitest

„Koolivägivald on tõsine probleem“ (BNS, „Vägivald on suurkoolide probleem“, SL Õhtuleht 2002, 29.10).

„Neppo (Tallinna Põhja politsei inspektor – minu märkus) tunnistas, et koolivägivald on *suur* probleem“ (BNS, „Koolivägivald harva politsei arutada“, SL Õhtuleht 2002, 23.04)

«Проблема насилия в школе стоит очень остро, - сказал «МЭ» социальный работник Василий Кузнецов» (Irina Butjajeva, «Требуется жертва», МЭ 2004, 12.02)

«Лаури Леэзи (Директор французского лицея – minu märkus) считает, что жестокость в детях школьного возраста, действительно, серьезная проблема» (Irina Butjajeva, «Много шума из-за «омлета»», МЭ 2003, 27.10)

Kursiiviga esiletõstetud sõnad on omadussõnad ja määrsõnad, mis vastavad küsimustele missugune ja kuidas. Need küsimused omakorda viitavad objekti kvaliteedile ning tasemele. Antud juhtumis vaatleme me koolivägivalla probleemi, nagu selgub eestikeelsetest tsitaatidest, on see „tõsine“, „suur“. Venekeelsetes ajalehtedes nimetatakse seda „tõsiseks“ ja „teravaks“. Nende sõnade tähendused räägivad vägivalla probleemi tähtsusest. Võib järeldada, et ka venekeelsetes ajalehtedes esinevate infoallikate jaoks on koolivägivalla probleem suur. Seega on nii eesti- kui ka venekeelsete ajalehtede poolt kasutatavate allikate arvamused antud probleemile lähenemisviisides sarnased

Eestikeelsete väljaannetega võrreldes kirjutavad venekeelsed ajalehed sellest, miks tuleb koolivägivalda ennetada. Nii on informatsiooniallikate arvamusel koolivägivalla

tagajärjeks arvutisõltuvus, laste enesetapud ning tänavatele siirdumine. Oma sõnu illustreerimiseks toon tsitaadi ajalehest „Molodjož Estonii“:

«При этом психиатр замечает: компьютерная зависимость возникает как следствие проблем в школе. <...> По его (õiguskantsler) признанию, насилие в школе – одна из главных проблем для наших детей, одним из следствий которого являются детские самоубийства» (Т.А, «Я мысленно зажигаю траурную свечу», МЭ 2003, 14.04).

Päevalehtede poolt pakutavad koolivägivalla vastu võitlemise viisid on suuremas osas ühesugused. Üks pakutavatest variantidest on koostöö. Nii soovitatakse eestikeelsetes väljaannetes **võidelda vägivalla vastu üheskoos**. Näitena võiks tuua Riigikogu liikme Reet Roos'i ütlust, mis kutsub koostöövõrgu loomisele.

„Võitluses koolivägivallaga peavad ühinema lapsed ja lapsevanemad, õpetajad ja koolipsühholoogid...“ (Reet Roos, „Lastel pole valikuvõimalust“, SL Õhtuleht 2003, 23.09)

Või endise justiitsministri Ken-Marti Vaheri järgmine ütlus:

„Määrav tähtsus on tihedal koostööl kodu ja kooli vahel“ (Ken-Marti Vaher, „Laps astub ühiskonda“, SL Õhtuleht 2004, 5.11).

Mis vahenditega soovitab venekeelne press probleemi vastu võidelda? Selles küsimuses on ta eestikeelse pressiga ühel meelel. Ka venekeelsed ajalehed arvavad, et koolivägivalla vastu võitlemiseks tuleb ühendada omad jõud.

«Участники общешкольной конференции (õpilased) таллиннской гимназии Паэ пришли к единому решению: бороться с насилием исключительно всем вместе» (Irina Butjajeva, «Требуется жертва», МЭ 2004, 12.02).

«Психологи советуют ... если противостоять вместе насилию, реально решить проблему с наименьшими потерями для всех» (Irina Butjajeva, «Недетский вопрос», МЭ 2001, 19.03)

Eesti pressis esineb ka teine koolivägivalla ennetamisega seotud diskursus. Nimelt, räägitakse sellest, et **tuleb luua koolides turvakeskkond ehk kool kui ohutussaareke**.

See diskursus esineb päris selgelt nii eesti- kui ka venekeelsetes ajalehtedes.

„Politseiniku sõnul peaks välja töötama lastekaitsestrateegia, samuti tuleks luua koolides turvanõukogud“ (Helen Eelrand, „Õiguskantsler alustas võistlust koolivägivallaga“, Eesti Päevaleht 2002, 23.08)

«Создание в школе детям среды, обеспечивающей им ощущение защищенности и надежности, канцлер юстиции называет важной целью» (Т.А., «Я мысленно зажигаю траурную свечу», МЭ 2003, 14.04).

«Движение Koolivalve способно оградить учеников от опасностей» (Evgenij Asihmin, «Порядок в школе», МЭ 2004, 6.12)

Peale eelpool toodud näidete oli päevalehes „Molodjož Estonii“ avaldatud artikkel, mille pealkiri oli otseselt kõne all oleva diskursusega seotud – „Kool – ohutussaareke“. Kogu artikkel on pühendatud teemale turvalisus koolis. Ühe informatsiooniallikana esinenud Riigikogu esinaine Ene Ergma räägib nõnda:

«Школа должна стать тем островом безопасности, где можно будет говорить о духовных ценностях, формировать их и в конечном итоге выпускать в жизнь людей с мировоззрением, опирающимся на вечные человеческие ценности» (МЭ – обозрение 2003, 8.09).

Sellisel viisil räägib Eesti press (nii eesti- kui ka venekeelne) probleemi tõsidusest, koolivägivalla vastase võitluse hädavajalikkusest, pakkudes sealjuures ka koolivägivalla ennetamise variante. Koolivägivalla ennetamise diskursuse konstrueerimises ei erine ajalehed üksteisest eriti. Mina vaatlesin koolivägivalla probleemi konstrueerimist informatsiooniallikate seisukohtadest lähtuvalt. Ajalehtedes kasutatavad infoallikad on suuremas osas ühed ja samad. Seetõttu on arusaadav, et ka koolivägivalla ennetamise temaatika konstrueerimine on erinevates päevalehtedes peaaegu identne.

4.2.3. Diskursus: takistused probleemi lahendamisel

Üheks põhiliseks barjääriks probleemi lahendamiseks nimetatakse vägivalla ohvri kartust.

«Одним из самых больших препятствий на пути их решения является то, что часто жертвы насилия просто не рассказывают о том, что произошло» (Anastasija Istsanova, «Еще один шаг вперед», МЭ 2002, 23.08).

Pahatihti kipuvad lapsed arvama, et probleemiga ei tegele keegi, et neid on nende probleemidega üksinda jäetud. Nii eesti- kui ka venekeelsetes väljaannetes esinevad informatsiooniallikad ütlevad seda, et laps ei julge oma muredest, väärkohtlemisest teiste inimestega rääkida.

«Обычно ребенок терпит издевательства в школе потому, что он стыдится создавшейся ситуации и боится рассказать о своей беде и попросить защиты» (Aleksandra Manukjan, «Начнем революцию с себя», МЭ 2002, 23.08).

„Uhtna noorte sõnul on kannatanute põhiprobleem usaldamatuses. Õpilased kardavad ka, et nende avameelselt kõneldu edasi räägitakse“ (Helen Eelrand, „Suurkoolide õpilased vägivaldsed“, Eesti Päevaleht 2002, 28.10).

Ohver ei taha juhtunust teistele rääkida ka seetõttu, et kardab veelgi suuremat piinamist.

«Они часто боятся об этом рассказывать даже родителям» (Irina Butjajeva, «Недетский вопрос», МЭ 2001, 19.03).

4.2.4. Vägivalla ohvri diskursus

Nii venekeelsetes kui ka eestikeelsetes ajalehtedes räägivad informatsiooniallikad vägivalla ohvritest väga sarnaselt, peaaegu üks ühele. Ohvri diskursuse informatsiooniallikate rollides osalevad teistest rohkem psühhiaatrid ning koolipsühholoogid. Ajalehtedes kirjutatakse koolivägivalla all kannatanu sümptomitest, ohvri iseloomujoontest ning kannatanu tegevusest.

Nii nimetavad eestikeelsetes ajalehtedes esinevad informatsiooniallikad koolivägivalla ohvreid “teistsugusteks” või “erinevateks”:

„Koolipsühholoogid väidavadki Sallimatuse objektiks on enamasti see, kes on *teistsugune*. Sageli väikesekasvuline ja omaette hoidev laps või siis see, kes käib teistmoodi riides.“ (Eesti Päevaleht 2003, 1.02)

Ka venekeelsetes ajalehtedes kasutatakse koolivägivalla ohvrite iseloomustamiseks sõnu „teistsugune“ ja „erinev“.

«Однажды ставший таким «объектом» ребенок уже навсегда останется с навешенным на него ярлыком *«не такого»*. Причем изгоем может стать не только «плохой» ребенок, но и, как видно, вполне благополучный» (Ljubov Semenova, «Драка на вольную тему», МЭ 2001, 12.12).

Erinevate informatsiooniallikate poolt antud ohvrikirjeldusi analüüsidest võib teha järelduse, et nii venekeelsetes ajalehtedes kui ka eestikeelses pressis esinevate informatsiooniallikate ütlused ohvri kohta on sarnased, ohvri kirjeldamiseks kasutatakse selliseid omadussõnu: „teistsugune“, „erinev“. Selline lähenemisviis aga omakorda tuleneb lastest endist. Uuringute käigus selgus, et koolilapsed ise nimetavad koolivägivalla ohvreid „teistsugusteks“. «Согласно наблюдениям Союза защиты детей ... 6 % считают такого ребенка (жертву) «другим», сильно отличающемся от всех» (Ekaterina Rodina, «Школьная драма», МЭ 2002, 2.11).

5. Järeldus ja diskussioon

Saadud tulemuste ja nende analüüsi põhjal võib teha järgmised järeldused vastavalt bakalaureusetöö uurimisküsimustele.

Käsitletava ja analüüsitava materjali ilmutamise tihedusest selgus, et nii eestikeelne kui ka venekeelne press pööras umbkaudu võrdset tähelepanu koolivägivalla probleemile. Tähtis on see, et tänapäeva ühiskonnas hakati avalikult ja julgelt rääkima selle probleemi olemasolust, kuna Nõukogude Liidu ajal oluks isegi selle teema mainimine või märkimine võimatu. Teiseks hakati läbi viima uuringuid, mis pöörasid tähelepanu koolivägivalla probleemile.

Saadud andmete analüüsi põhjal võib öelda, et Eesti pressis jaoks on uuritav probleem aktuaalne ning tähtis, kuid mitte sensatsiooniline.

Antud uurimistöö küsimustele – kuidas press kajastab koolivägivalla probleemi ning kuidas erinetakse – sain ma järgmised vastused.

Avaldatud materjali žanri analüüsi käigus selgus, et eestikeelne press on eelkõige suunatud operatiivse auditooriumi informeerimisele sellest probleemist, kuid venekeelne press kontsentreerub probleemi olemusele, seal süvenetakse ja analüüsitakse.

Eesti press on huvitatud vägivallaprobleemi kvaliteetsest kajastamisest. Kuid probleemi kajastamisega tegelesid peamiselt samad ajakirjanikud. Nii venekeelsetes kui ka eestikeelsetes ajalehtedes olid mitme artikli autoriks justiitsminister ja Riigikogu liige. Sel viisil näitasid riigiametnikud oma huvitatust kõnealuse probleemi lahendamiseks.

Päevalehed Eestis kasutasid koolivägivalla probleemi kajastamiseks informatsiooniallikana peamiselt haridusasutuste töötajaid, ametnikke, spetsialist-eksperte ja politseinikke. Siiski andsid eestikeelsed päevalehed kõige rohkem sõna koolidirektoritele ja õpetajatele, venekeelsed ajalehed psühholoogidele, Lastekaitse Liidu liikmetele.

Analüüsidest päevalehti ohvri kirjeldamise seisukohalt, võib saadud tulemuste põhjal öelda, et kujutatav ohver käitus eestikeelses pressis informatsiooniallikana meedia suhtes võrreldes venekeelsete ajalehtedega palju aktiivsemalt. Tõenäoliselt mõjutas mitte-eestlaste aktiivsust riigikeele valdamine. Vene keelt kõnelevate ohvrite passiivsust põhjustab kindlasti riigikeele, millega on vaja suhelda ametnike ja spetsialistidega, mittevaldamine ning asjaolu, et venekeelne elanikkond tervikuna elab teatud määral isolatsioonis eesti ühiskonnast.

Venekeelsed päevalehed on huvitatud ka eestlaste elust (üheksal juhtumi puhul olid ohvrid eestlased ja ainult neljal mitte-eestlased). Kuid eestikeelsete artiklite autoreid ei huvita eriti see, mis toimub vene keelt kõnelevate inimestega, kes elavad Eestis. See näitab vähemusrahvuse „ignoreerimise“ üldist tendentsi suuremas osas massimeedias.

Eesti press kutsub esile kaastunnet vägivalla ohvrile. Kannatada saanud last kujutatakse peamiselt kaitsetuna, hirmununa, abivajava ning õnnetuna.

Lahendused, mida pakuvad eesti ajalehed, on realistlikumad ja lähtuvad teadmistest, samal ajal kui vene press pakub abstraktseid lahendusi. Vene press on orienteeritud rohkem sellele, et probleemi tuleks lahendada rohkem vaimsel tasandil, samas kui eestikeelne press pakub põhiliselt sotsiaalseid lahendusi. Ühelt poolt võib see viidata mentaliteedi ja rahva maailmavaate erinevustele. See võib näidata vene keelt kõnelajate sotsiaal-poliitilist passiivsust, sotsiaalset abituse tunnet, sest 1990. aastal kõrvaldati nad poliitilisest ja sotsiaalsest elust Eesti Vabariigis pikaks ajaks, nad ei saanud reaalselt mõjutada situatsiooni.

Koolivägivalla probleemi konstrueerivad päevalehed peamiselt ühesuguselt, selles küsimuses press eriti ei lahkne. Eesti press (nii eesti- kui ka venekeelne) arutleb koolivägivalla põhjuste, probleemi tõsiduse, koolivägivalla-vastase võitluse hädavajalikkuse üle ning pakkudes sealjuures koolivägivalla ennetamise variante.

Siiski kirjutavad venekeelsed ajalehed võrreldes eestikeelsete väljaannetega rohkem sellest, miks tuleb koolivägivalda ennetada. Kui eestikeelne press viitab vägivalla põhjustele otseselt ning konkreetselt, siis venekeelne press seletab probleemi pisut

laiemalt, abstraktselt. Vene keeles ilmunud artiklite autorid väljendavad ennast emotsionaalsemalt, kasutades emotsionaalekspressiivseid sõnu, sõnu ülekantud tähenduses. Eestikeelsete ajalehtede autorid kirjutavad ametlikumalt ning kuivalt.

Minu arvates saab koolivägivalla probleemi kajastamist ka edasi uurida. Edaspidiseks uurimise arendamiseks võib teha ekspert-intervjuusid spetsialistidega, kes tegelevad lastevastaste vägivallaprobleemiga. Saab välja uurida nende arvamusi koolivägivalla kajastamise kohta pressis. Oleks huvitav leida vastus näiteks sellisele küsimusele: kuidas mõjutab koolivägivalla teema kajastamine pressis probleemi reaalselt? Kas põhjustab vägivallajuhtumite vähenemist või sagenemist koolis? Samuti võib uurida laste arvamust, selleks saab koolides kasutada ankeetimist.

Muidugi, seda teemat saab käsitleda veelgi laiemalt. Siin võib juba uurida koolivägivalla probleemi kajastamist massimeedias mitme kanali tasemel: televisioon, raadio, Internet.

Kokkuvõte

Niisiis kajastatakse koolivägivalla probleemi Eesti pressis nii või teisiti. Just viimastel aastatel on pressis huvi teema vastu kasvanud, probleem on muutunud aktuaalseks, vägivallajuhtumitele pööratakse keskendult üha enam tähelepanu.

Eestikeelne ja venekeelne press lähenevad selle probleemi kajastamisele erinevalt. Kui eestikeelse pressis jaoks on tähtsam operatiivne informeerimine, siis vene press püüab anda rohkem detailseimat informatsiooni. Venekeelsetes päevalehtedes kirjutatakse rohkem koolivägivalla põhjustest, otsitakse süüdlasi ja neid, kes peavad probleemile lahenduse välja pakkuma. Eestikeelsed päevalehed püüavad anda vastuseid küsimustele: mida teha? Kuidas seda probleemi lahendada? Milliseid samme ette võtta vägivalla ennetamiseks?

Samuti on koolivägivalla probleemi kajastamise vorm erisugune. Eesti ajalehtedes on rohkem artikleid konkreetsete vägivallasündmustega ning konkreetsete tegelastega (kangelastega). Vene ajalehtedes baseeruvad autorid teistele allikatele (näiteks spetsialistidele-ekspertidele) ning väljendavad oma arvamusi sellest teemast eredalt ning emotsionaalselt koguni analüütilistes artiklites. Igal juhul ei erine eesti- ja venekeelne press praktiliselt isegi koolivägivalla probleemi konstrueerimises.

Summary

The topic of the present paper is “The reflection of the school violence in Estonian press”. This topic is getting actual for the Estonian press during the last years, cases of the school violence become a subject of examination by the Estonian press.

Still there are differences in presentation of this topic by the Estonian press published in Russian and Estonian press. The Estonian press considers the most important the operative informing about the cases, while the Russian-language press tries to analyze the information in details: who is guilty, what are the reasons and who is responsible for solving the problem. In turn the Estonian daily newspapers try to answer the question, what to do in order to solve the problem?

There are differences also in a way, how the newspapers speak about the issue of the school violence. In the Estonian newspapers there is paid more attention to certain cases of the school violence with certain actors. In the Russian newspapers the authors mention the problem of the school violence in general, mainly quoting opinions of other specialists and experts, the character way of discussing of these problem is emotional and evaluative even in these articles, which claim to be analytical. Still there is practically no differences in attitude to the problem of the school violence between Estonian and the Russian-language press.

Kasutatud kirjandus:

BRAVO campaign against violence at schools.

<http://www.wall.de/en/company/news/article/news01161.asp>. Aprill, 2006.

Convention on the Rights of the Child. <http://www.unicef.org/crc/crc.htm>. September, 2005.

Douglas Gentile. (2003). *Media violence and children: a complete guide for parents and professionals*. <http://www.nccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Douglas Gentile (ed). (2002). *Media violence and its effect on aggression: assessing the scientific evidence*. <http://www.nccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Eesti ajakirjanduseetika koodeks. <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html>. Mai, 2005.

Eesti Vabariigi Lastekaitse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=741888>. Aprill, 2006.

Eesti Vabariigi Põhiseadus. (1999). Tallinn: AS Kirjastus Ilo.

Gerard Jones. (2002). *Killing monsters: why children need fantasy, super heroes and make-believe violence*. <http://www.nccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Haldre, L. (1997). Koolikohanemine ja koolivägivald. *Laste väärkohtlemine*. D.Kutsar (toim.). Tartu: AS ATLEX.

Integratsiooni meediamonitoring: 2000.a. uurimistulemuste kokkuvõte. <http://www.meis.ee>, vaadatud 29.09.04.

Integratsiooni meediamonitoring: 2001.a. uurimistulemuste kokkuvõte. <http://www.meis.ee>, vaadatud 29.09.04.

Integratsiooniprotsessi kajastumine Eesti meedias 2002.aastal. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus.

James D. Torr, ed. *Violence in the media (2001)*. <http://www.nccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Kavinov, D. (2006). Venemaa maine koostueerimine Beslani tragöödia põhjal. Mitte-avaldatud seminaritöö. Tartu Ülikool: Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Kõiv, K. (2002). Vägivallaga seotud sündmused massimeedias ja õpilaste lähimas ümbruses. Rmt.: A.Tikerpuu (Toim.), *Lastekaitse Liidu konverents "Ei vägivallale"*. *Konverentsi materjalid*. Lastekaitse Liit, 6.

Ladõnskaja, V. (2004). Vene ja eesti pressis ilmuvate sündmuste paralleelne kajastamine. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool: Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Lapse riskid. *Koolivägivalla või seksuaalse väärkohtlemise all kannatavad lapsed.*

<http://www.sm.ee/esttxt/pages/goproweb0484>. Mai, 2006.

Lapse õiguste konventsioon. (<http://www.unicef.ee/sisu/eesti/eeajalugu.php>).
September, 2005.

Martin Barker and Julian Petley. (2001). *Ill effects: the media/violence debate.*
<http://www.ncccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Meedia ja lapse õigused. (1999). <http://www.lastekaitseliit.ee/lkl.php/145/>.
November, 2005.

Mis on vägivald.

<http://www.kuriteoennetus.ee/13254#Mis%20on%20kooliv%C3%A4givald>. Mai,
2006.

Petrovec, D. (2003). *Violence in the Media.* Ljubljana: Mirovni Institut.

Patricia Hill. *Violence in Schools: What Can Parents Do?* Ohio State University
Extension Factsheet, Family and Consumer Sciences, <http://ohioline.osu.edu/hyg-fact/5000/5320.html>. Vebruar, 2006.

Perekonnaseadus. (1994). <http://wlex.lc.ee/list/PKS.htm>. Aprill, 2006

Ringhäälinõudused. (1994). <https://www.riigiteataja.ee>.

Soonets, R. (1997). *Lapse väärkohtlemise mõiste ja liigid. Laste väärkohtlemine.*
D.Kutsar (toim.). Tartu: AS ATLEX.

Tonkiss, F. (1998). *Analysing discourse. Meedia ja kommunikatsiooni*
uurimismeetodid: tekstianalüüsi kompendium (Koost. Veronika Kalmus, 2004).

Vassilieva, L. (2006). *Kooli- ja koduvägivalla kajastamine Eesti pressis. Mitte-*
avaldatud seminaritöö. Tartu Ülikool: Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Võrdsed võimalused inimväärses elus (2004).
(<http://www.sm.ee/esttxt/pages/goproweb0484>). Mai, 2006.

Young people speak against violence at school, Childrens participation in the
international colloquium "Towards a school of a dialogue and respect".
http://www.unicef.org/voy/media/Chat_Tunis_International_Colloquium.pdf. Aprill,
2006.

W. James Potter. *The 11 myths of media violence* (2003).
<http://www.ncccev.org/violence/media.html>. Märts, 2006.

Виды насилия и их последствия.

<http://www.tula.net/tgpu/Bschool/Rights/rights3.htm>. Ноябрь, 2004.

Зайцев, Е.Б. (2005). Русские в текстах современных СМИ: опыт дискурсивного анализа (11).
(http://www.mediascope.ru/?id_menu=2&id_menu_item=32&id_object=4&id_item=369). Апрель, 2006.

Контент-анализ. История метода. <http://www.vaal.ru/cont/content.php>. Апрель, 2005.

Контент-анализ. <http://www.ecro.ru/monitoring/analysis/index.phtml>. Апрель, 2005.

Определение насилия. <http://www.tula.net/tgpu/Bschool/Rights/rights2.htm>.
Ноябрь, 2004.

Тертычный, А.А. (2002). *Жанры периодической печати*. Москва: Аспект пресс.

Шипунова, Т. В. Жестокое обращение с детьми в семье: определение, генезис, перспективы исследований. <http://www.narcom.ru/parents/parents/33.html>. Март, 2005.

Tartu Laste Tugikeskuse juhataja lastearsti Ruth Soonetsega intervjuu. Märts 2005.

Tartu Slaavi Gümnaasiumi direktori Sergei Teploviga intervjuu. Märts 2005.

Kasutatid allikad

Eesti Päevaleht:

Tülid õpetajatega tõukavad õpilasi kooli pooleli jätma, Helen Eerland, 23.11.2004.
Kas laste füüsiline karistamine tuleks keelustada, toimetuse meterjal, 22.11.2004.
Maavalitsused peaks kontrollima koolilaste stressi, Helen Eerland, 25.09.2004.
Koolikius kasvab üha nooremas eas, Anneli Ammas, 28.02.2004.
Lapsevanemad võitluse koolivägivalla vastu!, Eesti Lastevanemate Liidu esimees, 04.09.2003.
Jõhkrad koolitüdrukud, toimetuse meterjal, 01.02.2003.
Neidude vägivald ja jõhkrus kasvanud, Helen Eerland, 01.02.2003.
Suurkoolide õpilased vägivaldsed, Helen Eerland, 28.10.2002.
Õiguskantsler alustas võitlust koolivägivallaga, Helen Eerland, 23.08.2002.

SL Õhtuleht:

Laps astub ühiskonda, Ken-Marti Vaher justiitsminister, 05.11.2004.
Seadus keelustab laste füüsilise karistamise, BNS, 20.07.2004.
Ida prefektuur uurib üheksat koolivägivallajuhtu, Siim Randla, 01.04.2004.
Paljaste kintsudega hange ehk Kuidas poisid kiusasid ja piinasid nooremat koolivaenda, Kirsti Vainküla, 20.02.2004.
"Aga kui ta ükspäev kellegi maha lööb?", Kirsti Vainküla, 16.02.2004.
Jalaluu puruks löömise eest laps karistada ei saa, Mati Hiis, 16.02.2004.
Leppimine või vastuhakk, Ken-Marti Vaher justiitsminister, 03.12.2003.
Arno ja Toots ei kao, Rainer Kerge, 03.12.2003.
Enamik lapsi kogeb koolivägivalda, Eve Heinla, 09.10.2003.
Õpetajad vajavad õpilaste ohjeldamiseks turvamehi, Katrin Pauts 09.10.2003.
Peksmine viis lapse haiglasse, Katrin Pauts, 09.10.2003.
Koolivägivald algab täiskasvanutest, Katrin Pauts, 08.10.2003.
Lastel pole valikuvõimalust, Reet Roos, riigikogu liig, 23.09.2003.
"Lpeta, sa peksad last!", Tarmo Michelson, 14.04.2003.
"Kõige olulisem on osata andestada!", Katrin Lust, Katrin Pauts, 11.01.2003.
Koolitüdruku peksaid ähvardab vangistus, BNS, 11.12.2002.
Tüdrukud peksid kaaslaste vigaseks, BNS, 06.12.2002.
Vägivald on suurkoolide probleem, BNS, 29.10.2002.

Koolivägivald harva politsei arutada, Andrus Esko, 23.04.2002.

"Õudne terror!", Tiina Tamman, 28.02.2002.

Koolipoistega seksinud õpetaja sai kohtus õiguse, Helen Eerland, 07.02.2002.

Vesti Dnja 2003

Школьников могут посадить в тюрьму, редакционный материал, 01.11.2003.

Molodez Estonii:

Порядок в школе, Евгений Ашихмин, 06.12.2004.

Ребенка шлепнули, дернули, ущипнули, Ирина Бутяева, 27.11.2004.

Школа против насилия, Любовь Семенова, 18.11.2004.

Горькая школьная жизнь, Ирина Бутяева, 11.09.2004.

Молчаливая жертва, Ирина Бутяева, 16.02.2004.

Требуется жертва, Ирина Бутяева, 12.02.2004.

Исповедь на заданную тему, Евгений Ашихмин, 13.11.2003.

Тернистый путь в Европу, учитель, 05.11.2003.

Насилие в школе и бюджет, член Рийгикогу, 27.10.2003.

Много шума из-за "омлета", Ирина Бутяева, 27.10.2003.

Лицо нашего общества, Ирина Бутяева, 23.10.2003.

Новая толерантность и насилие в школе, редакционный материал, 26.09.2003.

Школа - остров безопасности, редакционный материал, 08.09.2003.

Видишь прогульщика - позвони!, Анна Литвинок, 26.08.2003.

Я мысленно зажигаю траурную свечу, Т.А , 14.04.2003.

В жизни всякое бывает, даже чудеса, Ирина Бутяева , 05.04.2003.

Вымогатели молодеют, Любовь семенова, 05.12.2002.

Школьная драма, Екатерина Родина, 02.11.2002.

Еще один шаг вперед, Анастасия Ищанова, 23.08.2002.

Начнем революцию с себя, Александра Манукян, 23.08.2002.

Школа жестокости, редакционный материал, 04.05.2002.

Драка на вольную тему или как мы ..., Любовь Семенова, 12.12.2001.

Страшнее "двойки" и тяжелее ранца, Максим Рогальский, 02.11.2001.

Наши дети нервные и агрессивные, редакционный материал, 28.09.2001.

Недетский вопрос, Ирина Бутяева, 19.03.2001.

Насилие в школе - проблема не частных отношений, а социальная,
Редакционный материал, 19.03.2001.

Lisa 1

Кодировочная инструкция

1. Номер статьи
2. Дата выпуска статьи
3. Название статьи
4. Издание
 - 1) Päevaleht
 - 2) SL Õhtuleht
 - 3) Молодежь Эстонии
 - 4) Вести
5. Расположение
 - 5.1 Верхняя часть титульного листа с иллюстрациями
 - 5.2 Титульный лист (колонка «анонс»)
 - 5.3 Отдельная рубрика на внутренних полосах
 - 5.4 На внутренней полосе (в разделе «комментарии» или в других рубриках)
 - 5.5 На внутренней полосе в рубрике «новости»
6. Жанр
 - 6.1 Новость
 - 6.2 Аналитическая статья
 - 6.3 Статья мнение, комментарий
 - 6.4 Письмо читателя
 - 6.5 Другое
7. Автор статьи
 - 7.1 Журналист
 - 7.2 Специалист-эксперт
 - 7.3 Общественный деятель
 - 7.4 Читатель
 - 7.5 Редакционный материал
 - 7.6 Информационное агентство
 - 7.7 Интернет-издание
 - 7.8 Другое
8. Источник информации
 - 8.1 Журналист
 - 8.2 Специалист-эксперт
 - 8.3 Чиновник
 - 8.4 Работник образовательного или социального учреждения
 - 8.5 Работник правоохранительного органа
 - 8.6 Общественный деятель
 - 8.7 Пострадавший (жертва насилия)
 - 8.8 Родители пострадавшего
 - 8.9 Другое
9. Жертва
 - 9.1 Активность жертвы по отношению к СМИ как источника информации
 - 9.1.1 Активная по отношению к СМИ
 - 9.1.2 Пассивная по отношению к СМИ
 - 9.2 Поведенческая активность/пассивность жертвы
 - 9.2.1 Активная по поведению
 - 9.2.2 Пассивная по поведению
 - 9.3 Пол жертвы

- 9.3.1 Мужской пол
 - 9.3.2 Женский пол
- 9.4 Возраст жертвы
 - 9.4.1 0-6 лет
 - 9.4.2 7-12 лет
 - 9.4.3 13-18 лет
- 9.5 Национальность жертвы
 - 9.5.1 Эстонец
 - 9.5.2 Неэстонец
 - 9.5.3 Неизвестно
- 9.6 Определения
- 9.7 Действие, совершаемое жертвой
- 9.8 Действие, совершаемое по отношению к жертве
- 10. Проблемы
 - 10.1 Кто виноват?
 - 10.2 Что делать?
 - 10.3 Кто должен решить эти проблемы?

Lisa 2. Tabelid

Таблица 1. Соотношение количества изданных статей по темам

Газеты	Насилие в семье		Насилие в школе		Всего	
	№	%	№	%	№	%
Русские газеты	23	46%	27	54%	50	100%
Эстонские газеты	20	40%	30	60%	50	100%
Всего	43	43%	57	57%	100	100%

Таблица 2. Расположение статьи в газете

Расположение	Школьное насилие	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Верхняя часть титульного листа с иллюстрациями	0	0
Титульный лист (колонка «анонс»)	0	0
Отдельная рубрика на внутренних полосах	0	10
На внутренней полосе (в разделе «комментарии» или в других рубриках)	8	13
На внутренней полосе в рубрике «новости»	22	4
Общее количество	30	27

Таблица 3. Количество используемых жанров

Жанры	Школьное насилие	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Новость	12	2
Аналитическая статья	6	11
Статья-мнение, комментарий	5	4
Письмо читателя	1	0
Другое	6	10
Общее количество	30	27

Таблица 4. Авторы статей

Автор статьи	Насилие в школе	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Журналист	19	19
Специалист-эксперт	0	0
Общественный деятель	1	2
Читатель	0	0
Редакционный материал	3	6
Информационное агентство	4	0
Интернет-издание	0	0
Другое	3	0
Общее количество	30	27

Таблица 5. Источник информации

Источник информации	Школьное насилие	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Журналист	1	1
Специалист-эксперт	8	11
Чиновник	9	10
Работник образовательного или социального учреждения	19	7
Работник правоохранительного органа	8	10
Общественный деятель	3	2
Пострадавший (жертва насилия)	6	2
Родители пострадавшего	3	3
Другое	8	12
Общее количество	65	58

Таблица 6. Активность жертвы по отношению к СМИ как источника информации

Активность/пассивность	Насилие в школе	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Активная	6	2
Пассивная	11	15
Общее количество	17	17

Таблица 7. Поведенческая активность/пассивность жертвы

Активность/пассивность	Насилие в школе	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Активная	8	7
Пассивная	9	10
Общее количество	17	17

Таблица 8. Пол жертвы

Активность/пассивность	Насилие в школе	
	Эстонские газеты	Русские газеты
Мужской	7	10
Женский	10	7
Общее количество	17	17

Таблица 9. Возраст жертвы

Возраст	Школьное насилие	
	Эстонские газеты	Русские газеты
0-6 лет	0	0
7-12 лет	4	4
13-18 лет	24	24
Общее количество	17	17

Таблица 10. Национальность жертвы

Национальность	Школьное насилие	
	Эстонские газеты	Русские газеты
эстонец	14	9
неэстонец	1	4

неизвестно	2	4
Общее количество	17	17

Таблица 11. Определение жертвы по теме школьного насилия над детьми

Русские газеты	Эстонские газеты
Идеальная жертва, изгой, молчаливая жертва	Tütar nuttis, tütrele olid sellised silmad, nagu oleks pilves või teises maailmas
настоящая золотая жила (второгодники), горькая жизнь ребенка	kannatanud
Трудный ребенок, подросток	kiusatud koolipois
Потенциальная жертва для «сильных и умных»	kõhn ja pole üldse kakleja tüüp
Хороший ребенок/ученик	avameelne ja tahtis suhelda
«Плохой» ребенок/ученик	Koolivägivalla ohver
Жертва физического, душевного, школьного насилия	«värdja»
Слабый физически	ei saa hakkama, oled möku
Получивший физическую травму	tagakiusatud, tagasihoidlik ja sõbralik poiss.
Упавший ребенок	Teda on tõugatud, narritud ja pekstud suurem osa elust.
Объект травли, нападения	pilk ainiti kinganinadel. katsub kukalt, arusaamatult heatahtlik pilk silmis
Больной	tubli inimesed
Беззащитный	pikajuukseline
«Другой», «не такой», «белая ворона»	ei suuda enam koolis käia ja on jäänud koduõppele
Замкнутый, ушедший в себя	
Тихий, доброжелательный, отзывчивый	
Робкий, испуганный	
«Неблагополучные» дети	

Таблица 12. Действие, совершаемое жертвой школьного насилия

Русские газеты	Эстонские газеты
не выдержав такого отношения, повесилась в своей комнате написал заявление в полицию	hakkas lõpuks rääkima emale lõi vastu, sai lahti rabelda ning jooksis minema

• рассказал маме • принятие наркотик, уход из дома • плакала, жаловалась иногда учителям, держала нож, чтобы вскрыть себе вены • старается скрыть, так как боится еще более сильных издевательств в будущем • девочка потеряла терпение, схватила тяжелый ранец и со всей силы ударила одного из обидчиков, выбила ему зуб • Живя под страхом, мальчик стал хуже учиться, начал пропускать занятия, не выдержал и обо всем рассказал родителям. • Ребенок сторонится одноклассников, не идет с ними на контакт, посматривает свысока • не справился с экзаменом по русскому языку, обращался к учителям с просьбой помочь, перестал делать домашние задания, успешно занимался боксом • принялся токсикоманить, стал быстро уставать, начал вести себя иначе, не выдержал и рассказал о случившемся, ведет себя по хамски	• jalutas verise peaga koju ja helistas politseisse • rääkis vanematele; ükskord sõbrannaga kutsus poisid duellile • Süüdistus esitasid • lahkus varakevadel 9-st klassist • poiss nuttis

Таблица 13. Действие, совершаемое по отношению к жертве школьного насилия

Русские газеты	Эстонские газеты
• одноклассники сломали нос, жертва получил три удара кулаком в лицо • учительница надавала пощечин • сказали, что это его проблемы, не обращали на него внимания и не помогали, насмешки новых и уже	• raha väljapressimine, kriimustamine • tirisid lühikeste pükste ning T-särgi väel Taavi kättpidi koridori, tõukasid ta seal trepist alla ning lükkasid uksest välja õue • pooliku telliskivi lajatas

бывших одноклассников, скептические "понимающие" взгляды учителей • мальчишки издевались, плотным кольцом окружили девочку и не давали ей уйти, девочку обижал одноклассник, вымогание денег, подросток при обращении к одноклассникам использовал ненормативную лексику, портил вещи, мешал учиться • мальчишки-подростки испытывали одноклассниц на "прочность", доведут до истерики, берут следующую, портили вещи, оскорбляли, жертва получала порцию мата, ребята надели своей однокласснице на голову корзину с мусором, прилепляли к волосам жевательную резинку, смеялись над их внешностью и особенностями поведения, угрожали, били • толчки, угрозы побить, разбитые очки, спрятанные в сменной обуви. Соученики стали сторониться, а потом издеваться, обзывали душой, проституткой, презрительно избегали, мальчишки кидались яблоками, ягодами, ручками, плевали жвачки в волосы, запирали в раздевалке, кололи в спину иголкой на уроке, били линейкой по голове • дернул за волосы, толкнул • обстреливали кусками льда, стали колотить ногами, стали избивать • затолкали головой вперед в унитаз, сильный удар кулаком в лицо, была избита, подожгла волосы зажигалкой, дразнили в школе, не приглашали на вечеринки и дни рождения, жестоко били по животу и лицу, грозили "прибить до смерти",	• mõnitamine, norimine • lõi rusikaga näkku, lõi veel kaks korda, nii et huul läks katki ja alumised hambad hakkasid liikuma • nügiti ju kogu aeg, lõi jalaga kõhtu • kutsusid koolihoovi ning hakkasid teda omavaheliste arusaamatuste lahendamiseks rusikatega näkku peksma • Peksavad jalaga kotti. Naeravad ja irvitavad. Loobivad prahti maha ja valetavad, et mina. Eelmisel aastal viskas keegi mind sööklas makaronidega. koolis sõimatakse ja alandatakse, sõtkutakse riietel, rögastatakse jalatsitesse, saadetakse roppe kirju • võrgutamine • konflikt õpetajatega • peksti kooliõde käte ja jalgadega, peksid näkku ja kõhtu, tirisid juustest ja tõukasid kraavi • olid kiusanud teda kõrvadega mütsi pärast, teised naersid, et poiss kannab beebimütsi • rünnati, öeldi, et lahe pats ja tõugati välja

били ногами	